

82

28. června 2003

ECCLESIA IN EUROPA

Posynodální apoštolská exhortace Jana Pavla II.
biskupům, kněžím a jáhnům,
zasvěceným osobám a všem věřícím laikům
o Ježíši Kristu žijícím ve své církvi,
prameni naděje pro Evropu

Posynodální apoštolská exhortace
ECCLESIA IN EUROPA
o Ježíši Kristu žijícím ve své církvi,
prameni naděje pro Evropu

VYDALA ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE

PRAHA 2003

(PRO VNITŘNÍ POTŘEBU)

ÚVOD

Radostná zvěst pro Evropu

1. S pocity účasti doprovázela církev v Evropě své biskupy, shromážděné podruhé na synodu, když rozjímalí o Ježíši Kristu žijícím ve své církvi a prameni naděje pro Evropu.

Toto téma chci spolu se svými bratry biskupy hlásat na počátku třetího tisíciletí slovy Prvního listu svatého Petra všem křesťanům Evropy: „Nebojte se... a nedejte se zneklidnit. Mějte v srdci posvátnou úctu ke Kristu jako k Pánu a buďte stále připraveni obhájit se před každým, kdo se vás ptá po důvodech vaší naděje“ (3,14–15).¹

Tato zvěst stále zaznívala během Velkého jubilea 2000, s nímž byl synod, slavený v jeho předvečer, v úzkém spojení, téměř jako by byl otevřenou bránou, která do něj ústí.² Jubileum bylo „neutuchajícím chvalozpěvem na Trojici, na nejvyššího Boha, cestou smíření a znamením opravdové naděje pro ty, kdo hledí na Krista a na jeho církev“.³ Zanechalo nám jako odkaz radost z oživujícího setkání s Kristem, který „je týž včera, dnes i navěky“ (Žid 13, 8), a znovu představilo Pána Ježíše jako jediný a nerozborný základ pravé naděje.

Druhý evropský synod

2. Prohloubení tématu naděje bylo od začátku hlavním cílem Druhého zvláštního shromáždění pro Evropu Biskupského synodu. Byl zatím posledním z řady synodů kontinentálního rázu a jako příprava na Velké jubileum roku 2000⁴ měl za cíl analyzovat situaci církve v Evropě a nabídnout instrukce k podnícení nového hlásání evangelia, jak jsem to

¹ Srov. BISKUPSKÝ SYNOD – DRUHÉ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Závěrečné poselství*, 1: *L'Osservatore Romano*, 23. října 1999, str. 5.

² Srov. BISKUPSKÝ SYNOD – DRUHÉ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Instrumentum laboris*, 90–91: *L'Osservatore Romano*, 6. srpna 1999 – příloha, str. 17–18.

³ JAN PAVEL II., bula *Incarnationis mysterium* (29. listopadu 1998), 3–4: AAS 91 (1999), 132.133.

⁴ Srov. JAN PAVEL II., apoštolský list *Tertio millennio adveniente* (10. listopadu 1994), 38: AAS 87 (1995), 30.

zdůrazňoval při jeho svolání, které jsem zveřejnil 23. června 1996 na konci mše svaté slavené na olympijském stadionu v Berlíně.⁵

Synod se nemohl obejít bez toho, aby nepřevzal, neověřil a nerozvinul, co vyvstalo na předchozím synodu věnovaném Evropě, který byl slaven v roce 1991 krátce po pádu zdi a který byl věnován tématu: „Být svědky Krista, který nás osvobodil“. Z onoho prvního shromáždění vyplynula naléhavá nutnost „nové evangelizace“ s vědomím, že se „Evropa dnes nesmí prostě jen odvolávat na své předchozí křesťanské dědictví; je třeba, aby jí bylo umožněno znovu rozhodovat o své budoucnosti spočívající v setkání s osobou a poselstvím Ježíše Krista“.⁶

Po devíti letech opět nabylo na síle přesvědčení, že je naléhavým úkolem církve nově hlásat mužům a ženám Evropy osvobozující poselství evangelia.⁷ Téma zvolené pro nové synodní shromáždění opět formulovalo tutéž výzvu, tentokrát z hlediska naděje. Šlo tedy o to, hlásat tuto zvěst naděje Evropě, která, jak se zdá, ji ztratila.⁸

Zkušenost synodu

3. Synod, který se konal od 1. do 23. října 1999, se ukázal být cennou příležitostí k setkání, naslouchání i konfrontaci: prohloubila se znalost mezi biskupy z různých částí Evropy navzájem i s Petrovým nástupcem a všichni společně jsme se mohli navzájem povzbuzovat, především díky svědectví těch, kteří za minulých totalitních režimů snášeli pro víru tvrdá a dlouhá pronásledování.⁹ Opět jsme prožívali chvíle společenství ve víře a lásce, prodchnutí touhou vyměnit si bratrsky dary a vzájemně obohacení rozmanitou zkušeností každého z nás.¹⁰

⁵ Srov. *Proslov při modlitbě Anděl Páně* (23. června 1996), 2: *Insegnamenti XIX/1* (1996), 1599–1600.

⁶ BISKUPSKÝ SYNOD – PRVNÍ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Závěrečné prohlášení* (13. prosince 1991), 2: EV 13, 619.

⁷ *Tamtéž*, 3, l. c., 621.

⁸ Srov. BISKUPSKÝ SYNOD – DRUHÉ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Instrumentum laboris*, 3: *L'Osservatore Romano*, 6. srpna 1999 – příloha, str. 3.

⁹ Srov. JAN PAVEL II., *Homilie během mše na závěr Druhého zvláštního evropského synodu* (23. října 1999), 1: AAS 92 (2000), 177.

¹⁰ Srov. BISKUPSKÝ SYNOD – DRUHÉ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Závěrečné poselství*, 2.: *L'Osservatore Romano*, 23. října 1999, str. 5.

Z toho vzešla vůle přijmout výzvu, s níž se Duch obrací na církve v Evropě, aby jim dal sílu čelit novým situacím.¹¹ S pohledem plným lásky se účastníci synodního setkání neobávali pohlížet na nynější stav kontinentu a zřetelně poukázali na jeho světlé i stinné stránky. Z toho vyplynulo jasné vědomí, že situace se vyznačuje závažnou nejistotou na kulturní, antropologické, etické a duchovní úrovni. Stejně jasně se vyhraňovala rostoucí vůle proniknout do této situace a objasnit ji, abychom spatřili úkoly, které na církev čekají. Z toho se zrodily „užitečné směrnice napomáhající tomu, aby se stále více zviditelňovala Kristova tvář, a to důkladnějším hlásáním spolu s věrohodným svědectvím“.¹²

4. Díky tomu, že byl synod žit v duchu evangelijního rozlišování, stále více dozrávalo vědomí jednoty, které spojuje jednotlivé části Evropy, aniž by popíralo z dějin vyplývající rozdíly. Tato jednota sahá svými kořeny do společného křesťanského základu, umí sloučit různé kulturní tradice a vyžaduje – jak na společenské, tak na církevní úrovni – stálou ochotu vůči vzájemnému poznávání, otevřenému většímu sdílení hodnot všech.

Během synodu se krok za krokem stále více prosazovalo silné tíhnutí k tématu naděje. I když si synodní otcové plně uvědomovali složitý stav, kterým se náš kontinent vyznačuje, vytušili to, co je nejnaléhavější a co jím proniká od Východu na Západ, totiž rostoucí potřebu naděje, aby život, dějiny a společné putování dostaly smysl. Všechny úvahy synodu byly zaměřeny k odpovědi na tuto potřebu, počínající u tajemství Krista a Nejsvětější Trojice. Synod chtěl znovu představit postavu Krista, žijícího ve své církvi, toho, který zjevuje, že Bůh je láska a že je společenstvím tří Božských Osob.

Ikona apokalypsy

5. Jsem rád, že se touto posynodální exhortací mohu podělit s církví v Evropě o plody Druhého zvláštního zasedání pro Evropu Biskupského synodu. Chci tak vyhovět přání vyjádřenému na konci synodálního za-

¹¹ Srov. JAN PAVEL II., *Homilie během mše na závěr Druhého zvláštního evropského synodu* (23. října 1999), 4: AAS 92 (2000), 179.

¹² *Tamtéž.*

sedání, když mi pastýři předali texty svých úvah s prosbou, abych poskytl církvi putující v Evropě dokument na téma synodu.¹³

„Kdo má ucho, ať poslouchá, co říká Duch církevním obcím...“ (Zj 2,7). Při hlásání evangelia naděje Evropě mě povede Apokalypsa, kniha „prorockého zjevení“, které odhaluje věřícímu společenství skrytý a hluboký smysl věcí, které se dějí (srov. Zj 1,1). Kniha Zjevení nás staví před slovo určené křesťanským komunitám, aby uměly pochopit a žít své místo v dějinách s jejich otázkami i jejich protivenstvími a ve světle konečného vítězství obětovaného a vzkříšeného Beránka. Zároveň stojíme před slovem, jež zavazuje odolat častému pokušení budovat město lidí bez Boha nebo proti Bohu. Kdyby totiž k tomu došlo, zažilo by lidské soužití dříve nebo později nenapravitelnou porážku.

Kniha Zjevení obsahuje povzbuzení adresované věřícím: navzdory jakémukoliv zdání, a také přestože ještě není vidět jeho účinky, vítězství Krista již nastalo a je konečné. Z toho vyplývá, že se musíme postavit tváří v tvář lidským událostem s důvěrou, která vyvěrá z víry ve zmrtvýchvstalého Krista, přítomného a působícího v dějinách.

¹³ Srov. *Propositio*, 1.

PRVNÍ KAPITOLA

Ježíš Kristus je naše naděje

„*Nic se neboj. Já jsem První a Poslední, Živý*“
(Zj 1,17–18)

Zmrtvýchvstalý je stále s námi

6. V dobách pronásledování, protivenství a zmatku pro církve, kdy žil autor knihy Zjevení (srov. Zj 1,9), je slovo, jež zaznívá ve vidění, slovem naděje: „*Neboj se. Já jsem První a Poslední, Živý. Byl jsem mrtev, a hle – jsem živ na věky věků a mám klíče od smrti a podsvětí*“ (Zj 1,17–18). Jsme postaveni před evangelium, „*radostnou zvěst*“, kterou je sám Ježíš Kristus. On je První a Poslední. V něm celé dějiny nacházejí počátek, smysl, směr a naplnění; v něm a s ním, v jeho smrti a vzkříšení už všechno bylo řečeno. On je Živý: byl mrtvý a nyní žije navěky. On je Beránek, který stojí vzpřímený na Božím trůnu (srov. Zj 5,6); je obětovaný, protože za nás prolil svou krev na dřevě kříže; stojí vzpřímen na nohou, protože se vrátil navždy do života a ukázal nám nekonečnou všemohoucnost Otcovy lásky. On pevně drží ve svých rukou sedm hvězd (srov. Zj 1,16), to je pronásledovanou Boží církev, bojující proti zlu a proti hříchu, která má přitom právě tak právo být plna radosti z vítězství, protože spočívá v rukou toho, který přemohl zlo. On kráčí uprostřed sedmi zlatých svícňů (srov. Zj 2,1), je přítomen a působí ve své modlitbě se církví. On je také „*ten, který přichází*“ (Zj 1,4) v průběhu dějin prostřednictvím poslání a činnosti církve; přichází na konci časů jako eschatologický žnec, aby dovedl k naplnění všechny věci (srov. Zj 14,15–16; 22,20).

I. Výzvy a znamení naděje pro církve v Evropě

Zatemnění naděje

7. Totéž slovo je dnes adresováno církvím v Evropě, často pokoušeným zatemněním naděje. Doba, ve které žijeme, se totiž s výzvami, jež jsou jí vlastní, jeví jako údobí zmatku. Zdá se, že mnoho mužů i žen je dezori-

entovaných, že ztrácí jistotu a jsou bez naděje. Nemálo křesťanů s nimi tento duševní stav sdílí. Četná znepokojivá znamení rozvířují na počátku třetího tisíciletí obzor evropského kontinentu, který „*ačkoliv plně vlastní nesmírná znamení víry i svědectví v rámci svobodnějšího a jednoduššího soužití, pociťuje rány, které dávná i nedávná historie způsobila v nehlubších vrstvách jejích národů, což vedlo k hlubokému zklamání*“.¹⁴

Mezi tolika aspekty, zmíněnými z velké části také na synodu,¹⁵ bych chtěl připomenout ztrátu paměti a křesťanského dědictví, doprovázenou jakýmsi praktickým agnosticizmem a náboženskou lhostejností. Proto mnozí Evropané působí dojemem, že žijí bez duchovního zázemí jako dědicové, kteří promrhali odkaz, který jim historie předala. Proto ani tolik neudivují pokusy vyloučit při utváření podoby Evropy náboženské dědictví a zvláště hlubokou křesťanskou duši a položit základy práva národů, které ji vytvářejí, aniž by tyto čerpaly z mízy křesťanské víry.

Na evropském kontinentu jistě nechybí zjevná znamení křesťanské přítomnosti, ale jak se pomalu a postupně prosazuje sekularismus, hrozí jim, že se stanou čirým pozůstatkem minulosti. Mnozí už nedokážou zapojit evangelijní poselství do každodenní zkušenosti; rostou obtíže žít svou vírou v Ježíše ve společenském a kulturním kontextu, kde je křesťanský životní styl neustále napadán a ohrožován; v mnoha veřejných prostředích je snadnější se prohlásit za agnostiky než za věřící; převládá dojem, že nevěřit je samozřejmostí, zatímco víra potřebuje sociální oprávnění, které není ani samozřejmé ani jisté.

8. Tuto ztrátu paměti doprovází jakýsi strach čelit budoucnosti. Vykrešovaný obraz blízké budoucnosti bývá často vybledlý a nejistý. Budoucnosti se víc bojíme, než po ní toužíme. Znepokojujícím znamením tohoto strachu je mimo jiné vnitřní prázdnota, jež svírá mnoho osob, a ztráta smyslu života. Mezi výrazy a plody této existenciální úzkosti je třeba zvláště zařadit dramatické snížení porodnosti, úbytek povolání ke kněž-

¹⁴ BISKUPSKÝ SYNOD – DRUHÉ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Instrumentum laboris*, 2: *L'Osservatore Romano*, 6. srpna 1999 – příloha, str. 2–3.

¹⁵ Srov. *tamtéž*, 12–13.16–19, 1. c., str. 4–6; TENTÝŽ, *Relatio ante disceptationem*, I: *L'Osservatore Romano*, 3. června 1999, str. 6–7; TENTÝŽ, *Relatio post disceptationem*, II, A: *L'Osservatore Romano*, 11–12. června 1999, str. 10.

ství a zasvěcenému životu a neochotu, ne-li přímo odmítnutí učinit definitivní životní rozhodnutí, a to i v manželství.

Jsme svědky rozšířené roztržičnosti existence; převládá pocit osamocení; množí se rozdělení a rozpory. Mezi jinými příznaky tohoto stavu věcí zná dnešní Evropa těžký problém rodinných krizí a selhání samého pojetí rodiny, přetrvávání nebo obnovování etnických konfliktů, obnovení některých rasistických postojů, mezináboženská napětí, sebestřednost, do níž se uzavírají jednotlivci i skupiny, růst všeobecné etické lhostejnosti a křečovitou starost o vlastní zájmy nebo výsady. V očích mnohých hrozí probíhající globalizaci, že místo toho, aby vedla lidstvo k větší jednotě, se bude řídit logikou, která odsouvá slabé na okraj společnosti, a bude rozmnožovat počet chudých zemí.

Zaznamenáváme rostoucí oslabení mezilidské solidarity, jež je spojeno se šířícím se individualismem: zatímco instituce věnující se asistenci vykonávají chvályhodnou činnost, můžeme pozorovat, jak slábne smysl pro solidaritu, takže se mnoho osob cítí mnohem opuštěnějších, ponechaných sami sobě a bez citové podpory, i když jim nechybí hmotné prostředky.

9. U kořene ztráty naděje stojí pokus o prosazení antropologie bez Boha a bez Krista. Tento druh myšlení vedl k názoru na člověka jako na „absolutní střed skutečnosti a uměle mu dává zaujmout místo Boha; zapomíná se, že člověk nestvořil Boha, nýbrž Bůh člověka. To, že lidé zapomněli na Boha, vedlo k tomu, že opustili člověka,“ a proto „se není co divit, že se v tomto kontextu otevřel velmi rozsáhlý prostor pro volný rozvoj nihilismu ve filozofii, relativismu v gnozeologii a morálce a pragmatismu, ba až cynického hédonismu v utváření každodenního života“. ¹⁶ Evropská kultura působí dojmem „tiché apostaze“ ze strany nasyčeného člověka, který žije, jako by Bůh neexistoval.

Za tohoto stavu věcí se nedávno objevily pokusy prezentovat evropskou kulturu bez přínosu křesťanství, které ovlivnilo její historický vývoj a její univerzální rozšíření. Stojíme tvář v tvář nové rodící se kultuře, z velké části ovlivněné hromadnými sdělovacími prostředky, jejíž rysy a obsah často odporují evangeliu a důstojnosti lidské osoby. Součástí takové kultury je stále rozšířenější náboženský agnosticismus spojený

¹⁶ TENTÝŽ, *Relatio ante disceptationem*, I, 1.2: *L'Osservatore Romano*, 3. června 1999, str. 6.

s hlubším morálním a právním relativismem, který žije ze ztráty pravdy o člověku jako základu nezcizitelných práv každého jednotlivce. Znamení slábnoucí naděje se někdy projevují zneklidňujícími formami toho, co lze nazvat „kulturou smrti“. ¹⁷

Nepotlačitelná touha po naději

10. Synodní otcové zdůraznili, že člověk nemůže žít bez naděje. Jeho život by byl odsouzen ke ztrátě smyslu a stal by se nesnesitelným. ¹⁸ Často si ten, kdo potřebuje naději, myslí, že může najít pokoj v pomíjivých a křehkých skutečnostech. Naděje, omezená na čistě světské a transcendenci uzavřené prostředí, bývá ztotožňována se zaslíbeným rájem, jaký nabízí věda a technika, s různými formami mesianismu, se štěstím hédonistického rázu, jaké může zajistit konzumní způsob života, nebo se štěstím iluzorním a umělým, dosaženým za cenu užívání drog, s některými formami millenarismu, s okouzujícími východními filozofiemi, s hledáním forem esoterické spirituality či s různými proudy New age. ¹⁹

To všechno se však ukazuje jako hluboce klamné a neschopné uhasit onu žízeň po štěstí, kterou lidské srdce i nadále v sobě pociťuje. Zůstávají a vyhocují se zneklidňující znamení oslabené naděje, která se někdy projevují také agresivitou a násilím. ²⁰

Znamení naděje

11. Žádná lidská bytost nemůže žít bez vyhlídek do budoucnosti. Tím méně církev, která žije v očekávání Království, které přichází a které je přítomno už v tomto světě. Nebylo by správné nevnímat znamení vlivu Kristova evangelia na život společnosti. Synodní otcové je našli a zdůraznili.

¹⁷ Srov. *Propositio*, 5a.

¹⁸ BISKUPSKÝ SYNOD – DRUHÉ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Závěrečné prohlášení*, 1: *L'Osservatore Romano*, 23. června 1999, str. 5.

¹⁹ Srov. *Propositio*, 5a; PAPEŽSKÁ RADA PRO KULTURU, PAPEŽSKÁ RADA PRO MEZINÁBOŽENSKÝ DIALOG, *Ježíš Kristus, nositel živé vody. Křesťanské zamýšlení nad New Age*.

²⁰ Srov. *Propositio*, 5a.

Mezi ně je třeba zařadit: znovunabytí svobody církví ve Východní Evropě s novými možnostmi pastorační činnosti, jež se jí otevřely; soustředění církve na její duchovní poslání a její nasazení hlásat evangelium i ve vztazích se společností a politikou; rostoucí vědomí o poslání vlastním všem pokřtěným a o rozmanitosti a vzájemném doplňování se darů i úkolů; větší přítomnost žen v křesťanských strukturách a uvnitř křesťanského společenství.

Společenství národů

12. Při pohledu na Evropu jako na občanské společenství nechybějí znamení, která otevírají naději: navzdory protikladům dějin v nich můžeme pohledem víry spatřit přítomnost Ducha Božího, který obnovuje tvář země. Synodní otcové je popsali v závěru svých diskuzí takto: „S radostí zjišťujeme vzájemnou rostoucí otevřenost národů, smíření mezi dlouho zneprátenými národy či postupné rozšiřování sjednocovacího procesu směrem k zemím Východní Evropy. Rozvíjí se uznání, spolupráce a výměny všeho druhu, takže se krok za krokem vytváří evropská kultura či dokonce evropské povědomí, které, jak doufáme, může dát růst, zvláště mezi mladými, pocitu bratrství a vůli po vzájemném sdílení. Zaznamenáváme jako kladnou skutečnost, že celý tento proces probíhá podle demokratických metod, pokojným způsobem a v duchu svobody, která respektuje a zhodnocuje oprávněné odlišnosti a podněcuje a podporuje proces sjednocení Evropy. S uspokojením vítáme to, co bylo vykonáno za účelem upřesnění podmínek a způsobů respektování lidských práv. Konečně zatímco v kontextu oprávněné hospodářské a politické jednoty v Evropě zaznamenáváme znamení naděje, která poskytuje pozornost věnovaná právu a kvalitě života, vyjadřujeme živé přání, aby byl ve tvořivé věrnosti humanistické a křesťanské tradici našeho kontinentu zaručen primát etických a duchovních hodnot.“²¹

Mučedníci a svědkové víry

13. Rád bych však upoutal pozornost zvláště na některá znamení ve vlastním církevním životě. Především chci spolu se synodními otci zno-

²¹ BISKUPSKÝ SYNOD – DRUHÉ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Závěrečné prohlášení*, 6: *L'Osservatore Romano*, 23. června 1999, str. 5.

vu všem připomenout – abychom na ně nikdy nezapomněli – ono velké znamení naděje, jímž je tolik svědků křesťanské víry, kteří žili v posledním století jak na Východě, tak na Západě. Dokázali žít podle evangelia v situacích nepřátelství a pronásledování, často až po nejvyšší zkoušku krve.

Tito svědkové, zvláště ti, kteří prošli zkouškou mučednictví, jsou výmluvným a velkolepým znamením; žádá se od nás, abychom je kontemplovali a napodobovali. Oni nám dosvědčují vitalitu církve; jeví se nám jako světlo pro církev i pro lidstvo, protože dali zazářit v temnotách Kristovu světlu; jelikož patří k různým křesťanským vyznáním, září také jako světlo naděje pro ekumenickou cestu v jistotě, že jejich krev „je mízou jednoty církve“.²²

Především pak nám říkají, že mučednictví je svrchovaným vtělením evangelia naděje: „Mučedníci totiž hlásají toto evangelium a dosvědčují je svým životem až k prolití krve, protože jsou si jisti, že nemohou žít bez Krista, a jsou ochotni pro něho zemřít v přesvědčení, že Ježíš je Pán a Spasitel člověka, a že tedy pouze v něm nachází člověk plnost pravého života. Podle napomenutí apoštola Petra tak ukazují, že jsou připraveni obhájit před každým nadějí, která je v nich (srov. 1 Petr 3,15). Mučedníci kromě toho oslavují „evangelium naděje“, protože obětování vlastního života je nejradikálnějším a největším projevem oné živé, svaté a bohumilé oběti, jež je pravou duchovním bohoslužbou (srov. Řím 12,1), pramenem, duší a vyvrcholením každého křesťanského slavení. A konečně též slouží „evangelium naděje“, protože svým mučednictvím vyjadřují nejvyšší měrou lásku a službu člověku: dokazují totiž, že poslušnost evangelijnímu zákonu plodí mravní život a společenské soužití, které ctí a podporuje důstojnost a svobodu každé osoby“.²³

Svatost mnohých

14. Evangelium hlásající obrácení dává růst svatosti mnoha mužů a žen naší doby. Nejen těch, kteří byli církví oficiálně prohlášeni za svaté, nýbrž i těch, kteří v prostém a každodenním životě vydali svědectví o své

²² JAN PAVEL II., *Proslov při modlitbě Anděl Páně* (25. srpna 1996), 2: *Insegnamenti XIX/2* (1996), 237; srov. *Propositio*, 9.

²³ BISKUPSKÝ SYNOD – DRUHÉ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Instrumentum laboris*, 88: *L'Osservatore Romano*, 6. srpna 1999 – příloha, str. 17.

věrnosti Kristu. Jak nemyslet na nesčetné děti církve, které v průběhu dějin evropského světadílu žily svou velkorysou a ryzí svatost ve skrytu rodinného, profesionálního a společenského života? „Ti všichni byli jako 'živé kameny' spojeni s Kristem, 'kamenem úhelným', budovali Evropu jako duchovní a mravní stavbu a zanechali svým potomkům to nej-cennější dědictví. Pán Ježíš slíbil: 'Kdo věří ve mne, i ten bude konat skutky, které já konám, ba ještě větší bude konat, protože já odcházím k Otcí' (Jan 14,12). Svátí jsou živým důkazem toho, že se tento příslib naplňuje, a povzbuzují nás k víře, že je to možné i v těch nejtěžších okamžicích dějin“.²⁴

Farnost a církevní hnutí

15. Evangelium i nadále přináší své plody ve farních společenstvích, mezi zasvěcenými osobami, v laických sdruženích, v modlitebních skupinách a v apoštolátu, v různých společenstvích mladých, jakož i skrze přítomnost a šíření nových církevních hnutí a organizací. Na všech těchto místech totiž tentýž Duch vzbuzuje novou oddanost evangeliu, velkorysou ochotu ke službě a křesťanský život ve znamení evangelijního radikalismu a misijního nadšení.

Ještě dnes si v Evropě, jak v postkomunistických zemích, tak na Západě, farnost i nadále uchovává a vykonává své nezbytné a velmi aktuální poslání v pastoračním a církevním prostředí, i když má zapotřebí neustálé obnovy.²⁵ I nadále je s to poskytovat věřícím prostor pro vedení opravdového křesťanského života a je pro ně místem vytváření lidských a společenských hodnot, jak v kontextu rozptýlení a anonymity ve velkých moderních městech, tak na venkově a v oblastech s malým počtem obyvatelstva.²⁶

16. Velice si vážím existence a činnosti různých apoštolských organizací a zvláště Katolické akce a chci spolu se synodními Otcí vyzdvihnout přínos, který ve spojení s jinými církevními organizacemi (a nikdy

---

²⁴ JAN PAVEL II., *Homilie během mše na závěr Druhého zvláštního evropského synodu* (23. října 1999), 4: AAS 92 (2000), 179.

²⁵ Srov. JAN PAVEL II., apoštolská posynodální exhortace *Christifideles laici* (30. prosince 1988), 26: AAS 81 (1989), 439.

²⁶ Srov. *Propositio*, 21.

izolovaně) mohou přinést nová hnutí a nové církevní komunity. Ty totiž „napomáhají křesťanům radikálněji žít podle evangelia; jsou kolébkou různých povolání a plodí nové formy zasvěcení; především šíří a podporují povolání laiků a vedou je k tomu, aby našli své místo v různých životních sférách; podporují svatost lidu; mohou být hlásáním nebo vybitnutím pro ty, kteří se s církví jinak nesetkají; často podporují ekumenické snahy a otevírají cesty pro mezináboženský dialog; jsou obranou proti šíření sekt a vydatnou pomocí při šíření činnorodého života a radosti v církvi“.²⁷

Ekumenická cesta

17. Děkujeme Pánu za velké a povzbudivé znamení, jakým je pokrok, který zaznamenala ekumenická cesta na cestě za pravdou, láskou a smířením. Jde o jeden z velkých darů Ducha Svatého pro evropský světadíl, na kterém v druhém tisíciletí vznikla závažná rozdělení mezi křesťany a který stále ještě trpí jejich následky.

Vzpomínám s pohnutím na některé velmi silné chvíle, jaké jsme zakoušeli během synodních prací, a na společné přesvědčení vyjádřené bratrskými delegáty, že tato cesta nesmí být přerušena, a to navzdory problémům, které stále přetrvávají, i těch nově se rodících. Musí pokračovat s obnoveným zápallem, s hlubokou rozhodností a s pokornou ochotou všech ke vzájemnému odpuštění. Rád beru za svá některá vyjádření synodních otců, že „pokrok v ekumenickém dialogu, který má svůj nejhlubší základ v samém Božím Slově, představuje pro dnešní církve znamení velké naděje: růst jednoty mezi křesťany je totiž vzájemným obohacením pro všechny“.²⁸ Je třeba „s radostí hledět na dosud dosažený pokrok v dialogu jak s bratry pravoslavných církví, tak s bratry z církevních společenství pocházejících z reformace, a rozpoznávat v nich znamení působení Ducha, za které je třeba Pána chválit a děkovat mu“.²⁹

---

²⁷ *Tamtéž.*

²⁸ *Tamtéž*, 9.

²⁹ *Tamtéž.*

II. Vrátit se ke Kristu, prameni veškeré naděje

Vyznávat svou víru

18. Ze synodního shromáždění vzešla jasná a rozhodná jistota, že církev má co Evropě nabídnout, a to to nejcennější dobro, které jí nikdo jiný nemůže dát: je to víra v Ježíše Krista, pramen naděje, která nekla-me,³⁰ dar, který stojí na počátku duchovní a kulturní jednoty evropských národů a který dnes i do budoucna může znamenat podstatný přínos pro jejich rozvoj a integraci. Ano, po dvaceti staletích stojí církev na začátku třetího tisíciletí s toutéž zvěstí, jež je jejím jediným pokladem: Ježíš Kristus je Pán; v něm je spása, a v nikom jiném (srov. Sk 4,12). Kristus je pramenem naděje pro Evropu a pro celý svět „a církev je řečiště, kterým proudí a šíří se vlna milosti prýšticí z probodeného Srdce Vykupitelova“.³¹

Na základě tohoto vyznání víry vyvěrá z našeho srdce a z našich rtů „radostné vyznání naděje: Ty, zmrtvýchvstalý a živý Pane, jsi stále novou nadějí církve i lidstva; ty jsi jedinou a pravou nadějí člověka a dějin; ty jsi mezi námi 'nadějí na věčnou spásu' (Kol 1,27) již v tomto našem životě i po smrti. V tobě a s tebou můžeme dosáhnout pravdy, naše existence dostává smysl, společenství je možné, odlišnost se může stát bohatstvím, moc Království působí v dějinách a napomáhá budování lidské společnosti, láska dává věčnou hodnotu lidskému usilí, bolest se může stát spásonosnou, život vítězí nad smrtí a stvoření se bude podílet na slávě Božích dětí“.³²

Ježíš Kristus, naše naděje

19. Ježíš Kristus je naše naděje, protože on, věčné Slovo Boží, které od věků spočívá v lůně Otcově (srov. Jan 1,18), nás tak milovalo, že zcela přijalo naši lidskou přirozenost – kromě hříchu – a podíl na našem životě, aby nás tak spasilo. Vyznání této pravdy je samým srdcem naší víry.

³⁰ Srov. *tamtéž*, 4, 1.

³¹ JAN PAVEL II., *Homilie během mše na závěr Druhého zvláštního evropského synodu* (23. října 1999), 2: AAS 92 (2000), 178.

³² BISKUPSKÝ SYNOD – DRUHÉ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Závěrečné poselství*, 2: *L'Osservatore Romano*, 23. října 1999, str. 5.

Ztráta pravdy o Ježíši Kristu nebo její nepochopení zabraňují proniknout do samého tajemství Boží lásky a trinitárního společenství.³³

Ježíš Kristus je naše naděje, protože zjevuje tajemství Trojice. To je jádro křesťanské víry, která může poskytnout velký přínos, jak to dosud činila, při budování struktur, jež tím, že se inspirují velkými hodnotami evangelia nebo se s nimi konfrontují, podporují život, dějiny a kulturu různých národů kontinentu.

Je mnoho ideových kořenů, které přispěly svým dílem k uznání hodnoty osoby a její nezczitelné důstojnosti, posvátného charakteru lidského života a centrální úlohy rodiny, důležitosti vzdělání a svobody myšlení, slova a vyznání, jakož i k uznání právní ochrany jednotlivců i skupin, rozvíjení solidarity a společného dobra či k uznání důstojnosti práce. Tyto kořeny napomáhaly k tomu, aby byla politická moc podrobena zákonu a respektovala práva osoby a národů. Je třeba zde sice připomenout ducha antického Řecka a Říma a přínos keltských, germánských, slovanských a ugrofinských národů, židovské kultury a islámského světa. Nicméně musíme uznat, že tyto inspirace našly historicky v židovsko-křesťanské tradici sílu, jež byla s to je sladit, upevnit a podpořit. Tento fakt se nesmí opomíjet; naopak při procesu budování „společného evropského domu“ je nutno uznat, že tato stavba musí spočívat na hodnotách nacházejících své plné vyjádření v křesťanské tradici. Prospěje všem, když si to uvědomí.

Církev „nemá oprávnění upřednostňovat to či ono institucionální nebo ústavní řešení Evropy“.³⁴ Chce proto důsledně respektovat oprávněnou nezávislost občanského řádu. Nicméně je jejím úkolem oživovat v křesťanech víru v Trojici, neboť si je dobře vědoma toho, že tato víra je poslem ryzí naděje pro náš kontinent. Mnoho velkých výše uvedených paradigmat, která leží u základů evropské civilizace, sahá svými nejhlubšími kořeny do trinitární víry. Ta totiž obsahuje mimořádný duchovní, kulturní a etický potenciál, který je s to kromě jiného osvětlit také některé závažné otázky, jež zmítají Evropou, jako je společenská roztržitost a ztráta orientace, která by dala smysl životu a dějinám. Z toho

³³ Srov. *Propositio*, 4, 2.

³⁴ JAN PAVEL II., encyklika *Centesimus annus* (1. května 1991), 47: AAS 83 (1991), 852.

vyplývá nutnost obnovené teologické, duchovní a pastorační meditace o tajemství Trojice.³⁵

20. Místní církve v Evropě nejsou soukromé společnosti nebo organizace. Ve skutečnosti pracují se specifickou institucionální dimenzí, která zasluhuje, aby byla s ohledem na spravedlivý občanský řád právně doceněna. Když křesťanská společenství uvažují o své vlastní podstatě, musí znovu odhalit skutečnost, že jsou darem, kterým Bůh obohacuje na kontinentu žijící národy. Toto je ta radostná zvěst, kterou jsou povolány hlásat každé osobě. Musí prohlubovat vlastní misijní rozměr a stále dosvědčovat, že Ježíš Kristus „je jediným a ústředním prostředníkem spásy pro celé lidstvo: pouze v něm nacházejí lidstvo, dějiny a vesmír svůj definitivně kladný význam a realizují se v celé své míře; on skrývá sám v sobě, v tom, co vykonal, i ve své osobě, nejhlubší podstatu spásy; on je nejen prostředníkem spásy, nýbrž samým jejím pramenem“.³⁶

V kontextu současného etického a náboženského pluralismu, který Evropu stále více poznamenává, je tedy třeba vyznávat a znovu hlásat pravdu o Kristu jako jediném prostředníku mezi Bohem a lidmi a jediném vykupiteli světa. Proto – jak jsem učinil na závěr synodního shromáždění – spolu s celou církví vybízím své bratry a sestry ve víře, aby se neustále s důvěrou otevírali Kristu, aby se jím nechali obnovovat a aby přesvědčivě, v míru a lásce hlásali všem lidem dobré vůle, že ten, kdo se setká s Pánem, pozná Pravdu, objeví Život a nalezne Cestu, jež k němu vede (srov. Jan 14,6; Ž 16,11). Z životního stylu a ze svědectví slova křesťanů budou moci obyvatelé Evropy odhalit, že Kristus je budoucnost člověka. Církev totiž věří, že „není pod nebem dáno lidem žádné jiné jméno, v němž bychom mohli dojít spásy“ (Sk 4,12).³⁷

21. Ježíš Kristus je podle věřících nadějí pro každou osobu, protože jí dává věčný život. On je „Slovo života“ (1 Jan 1,1), jež přišlo na svět, aby lidé „měli život a měli jej v hojnosti“ (Jan10,10). On nám ukazuje,

³⁵ Srov. *Propositio*, 4, 1.

³⁶ Srov. BISKUPSKÝ SYNOD – DRUHÉ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Instrumentum laboris*, 30: *L'Osservatore Romano*, 6. srpna 1999 – příloha, str. 8.

³⁷ Srov. *Homilie během mše na závěr Druhého zvláštního evropského synodu* (23. října 1999), 3: AAS 92 (2000), 178; KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, prohlášení *Dominus Iesus* (6. srpna 2000), 13: AAS 92 (2000), 754.

že pravý smysl lidského života nezůstává uzavřen uvnitř obzoru tohoto světa, nýbrž že se dokořán otevírá věčnosti. Posláním každé místní církve v Evropě je být si vědoma toho, že každá osoba žizní po pravdě a potřebuje autentické hodnoty, jež by hýbaly národy našeho světadílu. S novou energií musí opět hlásat novost, jíž je prodchnuta. Znamená to uvést do pohybu členitou kulturní a misionářskou činnost a ukázat přesvědčivými skutky i argumentacemi, jak velmi potřebuje nová Evropa nalézt své nejhlubší kořeny. V tomto kontextu ti, kdo se inspirují evangelními hodnotami, mají před sebou důležitý úkol, jenž patří k pevnému základu, na němž se má budovat lidštější a pokojnější soužití, které respektuje všechny i každého zvlášť.

Je nutné, aby místní církve uměly vrátit naději její původní eschatologickou složku.³⁸ Pravá křesťanská naděje je totiž teologální, eschatologická a založená na Zmrtvýchvstalém, který přijde znovu jako vykupitel a soudce a který nás volá ke vzkříšení a k věčné odměně.

Ježíš Kristus žije v církvi

22. Když se evropské národy vrátí ke Kristu, budou moci nalézt onu naději, jež jako jediná skýtá plný smysl života. Mohou se s ním setkat i dnes, neboť Ježíš je přítomen, žije a působí ve své církvi: on je v církvi a církev je v něm (srov. Jan 15n; Gal 3,28; Ef 4,15–16; Sk 9,5). V ní neustále pokračuje ve svém spásonosném díle v síle daru Ducha Svatého.³⁹

Očima víry je nám dáno vidět tajemnou Ježíšovu přítomnost v různých znameních, která nám zanechal. Je přítomen především v Písmu svatém, jež o něm hovoří v každé své části (srov. Lk 24,27.44–47). Nicméně opravdu jedinečným způsobem je přítomen pod eucharistickými způsoby. Tato „přítomnost se nazývá 'reálná' nikoliv výlučně, jako by ostatní nebyly 'reálné', nýbrž proto, že je reálná par excellence, protože je 'podstatná'; v ní se Kristus, Bůh a člověk, stává cele přítomným“.⁴⁰ V eucharistii „je obsaženo opravdu, skutečně a podstatně tělo

³⁸ Srov. *Propositio*, 5.

³⁹ Srov. JAN PAVEL II., encyklika *Dominum et vivificantem* (18. května 1986), 7: AAS 78 (1986), 816; KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, prohlášení *Dominus Iesus* (6. srpna 2000), 16: AAS 92 (2000), 756–757.

⁴⁰ PAVEL VI., encyklika *Mysterium fidei* (3. září 1965): AAS 57 (1965) 762–763. Srov. KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU, směrnice *Eucharisticum myste-*

a krev našeho Pána Ježíše Krista s duší i božstvím, a tedy celý Kristus“.⁴¹ „Eucharistie je skutečné tajemství víry, tajemství, jež přesahuje naše myšlenky a může být přijato pouze ve víře“.⁴² Ježíšova přítomnost je skutečná také v jiných liturgických úkonech církve, které ona v jeho jménu slaví. Mezi ně se řadí svátosti, tj. Kristovy úkony, které on uskutečňuje skrze lidi.⁴³

Kromě toho je Ježíš přítomen ve světě skrze jiné, neméně pravdivé způsoby, zvláště ve svých učednících, kteří se, jsouce věrni dvojímu přikázání lásky, klanějí Bohu v duchu a pravdě (srov. Jan 4,24) a vydávají svědectví životem bratrské lásky, kterou se vyznačují jako ti, kteří následují Pána (srov. Mt 25,31–46; Jan 13,35; 15,1–17).⁴⁴

---

rium (25. května 1967), 9: AAS 59 (1967), 547; *Katechismus katolické církve*, 1374.

⁴¹ TRIDENTSKÝ EKUMENICKÝ KONCIL, dekret *De ss. Eucharistia*, kán. 1: DS, 1651; srov. kap. 3: DS, 1641.

⁴² JAN PAVEL II., encyklika *Ecclesia de Eucharistia* (17. dubna 2003), 15: *L'Osservatore Romano*, 18. dubna 2003, str. 2.

⁴³ Srov. SV. AUGUSTIN, *In Ioannis Evangelium Tractatus VI.*, kap. I, 7: PL 35,1428; SV. JAN ZLATOÚSTÝ, *O Jidášově zradě*, 1, 6: PG 49, 380C.

⁴⁴ Srov. II. VAT. KONCIL, konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, 7; věroučná konstituce o církvi *Lumen gentium*, 50; PAVEL VI., encyklika *Mysterium fidei* (3. září 1965): AAS 57 (1965), 762–763; KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU, směrnice *Eucharisticum mysterium* (25. května 1967), 9: AAS 59 (1967), 547; *Katechismus katolické církve*, 1373–1374.

DRUHÁ KAPITOLA

Evangelium naděje svěřené církvi nového tisíciletí „*Probud' se a utvrď zbytek, který je už na umření*“ (Zj 3,2)

I. Pán volá k obrácení

Ježíš se dnes obrací k našim církvím

23. „Toto praví Ten, který drží sedm hvězd ve své pravici a který kráčí uprostřed sedmi zlatých svícňů... První i Poslední, který byl mrtev a ožil... Boží Syn“ (Zj 2,1.8.18). Sám Ježíš zde promlouvá ke své církvi. Jeho poselství se obrací na všechny jednotlivé místní církve a týká se jejich vnitřního života, který je někdy poznamenán chápáním a mentalitou neslučitelnými s evangelní tradicí, který trpí různými formami pronásledování, a co hůř, který je ohrožován zneklidňujícími příznaky zesvětštění, ztráty prvotní víry a kompromisu s logikou světa. Nezdědka tyto komunity už nemají lásku jako kdysi (srov. Zj 2,4).

Vidíme, jak naše církevní komunity zápolí se slabostmi, těžkostmi a rozpory. I ony mají zapotřebí znovu naslouchat hlasu Ženicha, který je vybízí k obrácení, povzbuzuje je, aby měly odvalu k novým věcem, a volá je, aby se zapojily do velkého díla „nové evangelizace“. Církve se musí stále podrobovat soudu Kristova slova a žít svou lidskou dimenzi ve stavu očišťování, aby byla stále více a lépe Nevěstou bez poskvrny a vrásky, ozdobenou šatem z bílého kmentu (srov. Ef 5,27; Zj 19,7–8).

Takovým způsobem volá Ježíš Kristus naše církve v Evropě k obrácení a ony přinášejí se svým Pánem a v síle jeho přítomnosti lidstvu naději.

Působení evangelia během dějin

24. Křesťanství proniklo do Evropy rozsáhle a hluboce. Není pochyby, že ve složitých evropských dějinách představuje křesťanství ústřední a kvalifikující prvek, ustálený na pevném základě antického dědictví a mnohostranných přínosů nejrozličnějších etnicko-kulturních proudů, které se během staletí vystřídaly. Křesťanská víra utvářela kulturu našeho

kontinentu a nesmazatelně se zapsala do jeho dějin, takže by je nebylo možno pochopit, kdybychom odhlédli od událostí, které zprvu charakterizovaly velké údobí evangelizace, či od dlouhých staletí, kdy se navzdory bolestnému rozdělení mezi Východem a Západem prosadilo křesťanství jako náboženství Evropanů. I v moderní a současné době, kdy se postupně náboženská jednota začínala třítit, jak kvůli dalším rozdělením mezi křesťany, tak kvůli odtržení kultury od obzorů víry, měla tato víra i nadále nemalý význam“.⁴⁵

25. Zájem, jaký má církev o Evropu, vyvěrá ze samé její přirozenosti a poslání. Během staletí navázala totiž církev s naším kontinentem velmi úzká pouta přátelství, takže se duchovní podoba Evropy utvářela díky úsilí velkých misionářů, svědectví svatých a mučedníků a vytrvalé práci mnichů, řeholníků a duchovních pastýřů. Z biblického pojetí člověka načerpala Evropa to nejlepší pro svou humanistickou kulturu, nabrala inspiraci pro svou intelektuální a uměleckou tvorbu, vypracovala právní normy a zasadila se za důstojnost osoby, pramen nezczizitelných práv.⁴⁶ Tímto způsobem církev, nositelka evangelní zvěsti, přispívala k šíření a upevňování těch hodnot, které učinily evropskou kulturu univerzální.

Církev si je toho vědoma a vnímá dnes s novou odpovědností naléhavou potřebu nepromrhat toto cenné dědictví a pomáhat Evropě budovat sebe samu oživením křesťanských kořenů, z nichž vyrostla.⁴⁷

Vytvářet pravou podobu církve

26. Celá církev v Evropě by měla cítit, že je jí adresován příkaz a vybídnutí Pána: Polepši se, obrať se, „probud’ se a utvrď zbytek, který je už na umření“ (Zj 3,2). Je to požadavek, který se rodí z úvahy o současné době: „Těžká situace náboženské lhostejnosti tolika Evropanů, přítomnost mnohých, kteří na našem světadílu ještě neznají Ježíše Krista a jeho církev a kteří ještě nejsou pokřtěni, sekularismus, který nakazuje

⁴⁵ JAN PAVEL II., motu proprio *Spes aedificandi* (1. října 1999), 1: AAS 92 (2000), 220.

⁴⁶ Srov. JAN PAVEL II., *Proslov v polském parlamentu ve Varšavě* (11. června 1999), 6: *Insegnamenti*, XXII/1 (1999), 1276.

⁴⁷ Srov. JAN PAVEL II., *Proslov během loučení na Krakovském letišti* (10. června 1997), 4: *Insegnamenti* XX/1 (1997), 1496–1497.

širokou vrstvu křesťanů, kteří obvykle myslí, rozhodují se a žijí, 'jako by Kristus neexistoval', nijak nezháší naši naději, nýbrž činí ji pokornější a schopnější svěřit se pouze Bohu. Z jeho milosrdenství dostáváme milost a úsilí o obrácení“.⁴⁸

27. Navzdory tomu, že se někdy, jako při evangelijní epizodě o utišení bouře (srov. Mk 4,35–41; Lk 8,22–25), může zdát, že Kristus spí a nechává loďku na pospas rozbouřeným vlnám, od církve se v Evropě vyžaduje, aby si udržovala jistotu, že Pán je prostřednictvím daru svého Ducha stále přítomen a působí v ní a v dějinách lidstva. On ustanovil církev jako řečiště nového života, který proudí životem lidstva jako znamením naděje pro všechny, a prodlužuje tak své poslání v čase.

V kontextu, v němž je snadné podlehnout pokušení aktivismu i na pastorační úrovni, se od křesťanů v Evropě vyžaduje, aby skrze ně i nadále prozařoval zmrtvýchvstalý Kristus a aby žili v důvěrném společenství s ním. Potřebujeme komunity, které by kontemplovaly a napodobovaly Pannu Marii, obraz a vzor církve ve víře a svatosti,⁴⁹ a uchovávaly smysl pro liturgický a vnitřní život. Především a nade vše musí chválit Pána, prosit ho, klanět se mu a naslouchat jeho slovu. Pouze tak budou moci asimilovat tajemství, žít je a být zcela zaměřené na něho jako údy jeho věrné Nevěsty.

28. Tváří v tvář stále se opakujícím rozdělením a střetům musí různé místní církve v Evropě, silné pro svazek s Petrovým nástupcem, usilovat o to, aby byly pravým místem a nástrojem společenství celého Božího lidu ve víře a lásce.⁵⁰ Ať proto pěstují atmosféru bratrské lásky, žité s evangelní radikálností ve jménu Ježíše a jeho lásky; ať rozvíjejí přátelské vztahy, komunikaci, spoluzodpovědnost, účast, misijní povědomí, pozornost a službu; ať jsou prodchnuty postojem úcty, přijetí a vzájemného bratrského napomínání (srov. Řím 12,10; 15,7–14), postojem služby, vzájemné podpory (srov. Gal 5,13; 6,2) a odpuštění (srov. Kol 3,13)

⁴⁸ BISKUPSKÝ SYNOD – DRUHÉ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Závěrečné prohlášení*, 4: *L'Osservatore Romano*, 23. října 1999, str. 5.

⁴⁹ Srov. *Propositio*, 15, 1; *Katechismus katolické církve*, 773; JAN PAVEL II., apoštolský list *Mulieris dignitatem* (15. srpna 1988), 27: AAS 80 (1988), 1718.

⁵⁰ Srov. *Propositio*, 15, 1.

ať si jedna druhé duchovně prospívají (srov. 1 Sol 5,11); ať se vynasnaží vést pastoraci, která při zhodnocení všech oprávněných odlišností rozvíjí srdečnou spolupráci všech věřících a jejich sdružení; ať propagují účastnické organizace jako cenné nástroje společenství pro svornou misijní činnost a ať se starají o patřičnou a kvalifikovanou přípravu pastoračních pracovníků. Tímto způsobem budou samy církve prodchnuté společenstvím, které je projevem Boží lásky, základu a důvodu naděje, která neklame (srov. Řím 5,5), mnohem zářivějším odleskem Trojice, ale i znamením, které oslovuje a vybízí k víře (srov. Jan 17,21).

29. Aby mohlo být společenství v církvi žito plnějším způsobem, je třeba docenit rozmanitost charismat a povolání, která se stále více sbíhají k jednotě a mohou ji obohatit (srov. 1 Kor 12). Z tohoto zorného úhlu je také nutné, aby na jedné straně nová hnutí a nové církevní komunity zanechaly jakéhokoli pokušení nárokovat si právo prvorozenectví a vůbec všech vzájemných nedorozumění, ubíraly se cestou autentického společenství mezi sebou a se všemi ostatními církevními strukturami a aby s láskou žily v plné poslušnosti vůči biskupům; na druhé straně je také nutné, aby biskupové projevovali ono otcovství a lásku, jež jsou vlastní pastýřům⁵¹, a aby uměli poznat, zhodnotit a koordinovat jejich charismata a jejich přítomnost v jediné církvi.

Vždyť díky rostoucí spolupráci různých církevních společností a pod láskyplným vedením pastýřů bude moci celá církev ukazovat všem krásnější a věrohodnější tvář, jasnější odlesk oslavené tváře Pánovy, a tak přispívat k tomu, aby dodávala naději a útěchu těm, kteří ji hledají, ale i těm, kteří ji sice nehledají, avšak mají jí zapotřebí.

Abychom mohli odpovědět na výzvu evangelia k obrácení, „je nezbytné, abychom všichni vykonali pokorné a odvážné zpytování svědomí, abychom uznali své obavy a své chyby, abychom upřímně vyznali svou těžkopádnost, svá opomenutí, nevěrnost a viny“⁵². Na hony vzdáleno tomu, aby nás uvádělo v malomyslnost, bude moci evangelní uznání vlastních vin vzbudit uvnitř společenství zkušenost, kterou zažívá každý pokřtěný člověk: radost z hlubokého osvobození a milost nového

⁵¹ Srov. *tamtéž*, 21.

⁵² BISKUPSKÝ SYNOD – DRUHÉ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Závěrečné prohlášení*, 4: *L'Osservatore Romano*, 23. října 1999, str. 5.

počátku, který umožňuje postupovat s větší rozhodností po cestě hlásání evangelia.

Směřovat k jednotě

30. Evangelium naděje je nakonec silou a výzvou k obrácení také na ekumenickém poli. V jistotě, že jednota křesťanů odpovídá Pánovu přikázání, „aby všichni byli jedno“ (srov. Jan 17,11), a že se dnes jeví jako nutnost pro větší věrohodnost hlásání evangelia a jako příspěvek k jednotě Evropy, je nutné pomáhat všem církvím a církevním společenstvím a vybízet je, aby chápaly ekumenickou cestu jako „společné putování ke Kristu“⁵³ a k viditelné jednotě, kterou si on přál, aby tak jednota v rozmanitosti zazářila v církvi jako dar Ducha Svatého, tvůrce společenství.

Aby se tak stalo, je třeba ze strany všech trpělivého a trvalého nasazení, prodchnutého ryzí nadějí a zároveň střízlivým realismem zaměřeným na „zhodnocení toho, co již spojuje, na upřímnou a vzájemnou úctu, na odstranění předsudků, na poznání a vzájemnou lásku“⁵⁴. Chce-li se úsilí o jednotu v této linii opírat o pevné základy, pak se musí vyznačovat zaníceným hledáním pravdy v dialogu a porovnávání, které uznávají dosud dosažené výsledky a dokážou je hodnotit jako podnět pro další cestu a k překonávání rozporů, které ještě křesťany rozdělují.

31. Je třeba pokračovat v dialogu s rozhodností a nevzdávat se před obtížemi a námahami: dialog pak ať je veden „z různých hledisek (doktrinnálního, duchovního a praktického) ve smyslu výměny darů, které Duch vzbuzuje v každé církvi; je též třeba vychovávat společenství a věřící, především mladé, aby prožívali chvíle setkání a ze správně chápáného ekumenismu učinili běžnou součást církevního života a činnosti“⁵⁵.

Tento dialog je jednou z hlavních starostí církve především v Evropě, která v minulém tisíciletí viděla, jak vznikají mnohá rozdělení mezi křesťany, a která dnes nastoupila cestu k své větší jednotě. Nemůžeme se na této cestě zastavit, ani se nesmíme vrátit zpátky! Musíme po ní kráčet dál a žít ji s důvěrou, protože vzájemná úcta a hledání pravdy,

⁵³ *Propositio*, 9.

⁵⁴ *Tamtéž*.

⁵⁵ *Tamtéž*.

spolupráce v lásce a především ekumenismus svatosti přinesou s Boží pomocí své plody.

32. Navzdory nevyhnutelným potížím vybízím všechny, aby uznali a s láskou a bratrsky zhodnotili přínos, který východní katolické církve samotnou svojí přítomností, bohatstvím své tradice, svědectvím své „jednoty v odlišnosti“, inkulturací, kterou vykázaly při hlásání evangelia, a rozmanitostí obřadů mohou poskytnout pro budování skutečné jednoty.⁵⁶ Zároveň chci ještě jednou ujistit pastýře, bratry a sestry pravoslavných církví, že nová evangelizace nemá být zaměňována žádným způsobem s proselytismem, při uchování povinnosti respektovat pravdu, svobodu a důstojnost každé osoby.

II. Celá církev vyslaná na misie

33. Sloužit evangeliu naděje evangelizující láskou je úkolem a odpovědností všech. Ať má člověk jakékoliv charisma či jakoukoliv službu, láska je hlavní cestou, po níž mohou jít všichni: celá církevní komunita je povolána, aby po ní kráčela ve stopách svého Učitele.

Úloha vysvěcených služebníků

35. Kněží jsou v síle své služby povoláni k tomu, aby zvláštním způsobem slavili, učili a sloužili evangeliu naděje. V síle svátosti kněžského svěcení, které je připodobňuje Kristu, Hlavě a Pastýři, musí biskupové a kněží připodobnit celý svůj život a svou činnost Ježíšovi; hlásáním slova, slavením svátostí a vedením křesťanského společenství zpřítomňují Kristovo tajemství; výkonem této své služby „jsou rovněž povoláni, aby prodlužovali přítomnost Krista, jediného a nejvyššího Pastýře, zpřítomňovali jeho životní styl a uprostřed jím svěceného stáde se téměř stávali průzračnými“.⁵⁷

Začlenění „do světa“, ne však „ze světa“ (srov. Jan 17,15–16), jsou v nynější kulturní a duchovní situaci evropského kontinentu povoláni,

⁵⁶ Srov. *tamtéž*, 22.

⁵⁷ JAN PAVEL II., apoštolská posynodální exhortace *Pastores dabo vobis* (25. března 1992), 15: AAS 84 (1992), 679–680.

aby byli znamením protirečení a naděje ve společnosti, která je nemocná horizontalismem a potřebuje se otevřít transcendentnu.

35. V tomto rámci nabývá na významu také kněžský celibát, znamení naděje zcela vložené v Pána. Celibát není pouhou církevní disciplinou, kterou uložila autorita; naopak je to především milost, nedocenitelný dar Boží církvi, prorocké poselství pro současný svět, pramen intenzivního duchovního života a pastorační plodnosti, svědectví eschatologickému Království, znamení Boží lásky k tomuto světu a nerozdělené lásky kněze k Bohu a k jeho lidu.⁵⁸ Žitý jako odpověď na dar Boží a jako překonání pokušení hédonistické společnosti, nejenže podporuje lidskou realizaci toho, kdo je k němu povolán, ale ukazuje se také jako pomoc k růstu druhých.

Celibát je v celé církvi oceňovaný jako vhodný pro kněžství,⁵⁹ latinskou církvi je vyžadovaný jako povinnost⁶⁰ a východní církve si ho vysoce váží;⁶¹ v kontextu současné kultury se jeví jako výmluvné znamení, které musí být uchováváno jako cenné dobro církve. Změna nynější disciplíny v tomto ohledu by neumožnila vyřešit krizi povolání ke kněžství, kterou je možné zaznamenat v mnoha částech Evropy.⁶² Nasazení ve službě evangeliu naděje také vyžaduje, aby se v církvi prezentoval celibát ve svém plném biblickém, teologickém a duchovním bohatství.

36. Nemůžeme přehlížet, že se dnes výkon posvátné služby setkává s nemálo obtížemi, jak vlivem panující kultury, tak díky zmenšenému počtu samotných kněží, což s sebou přináší nárůst pastoračního břemene a únavy. Proto si tím více zaslouží ocenění, vděčnost a blízkost ti kněží, kteří žijí sobě svěcenou službu s obdivuhodnou oddaností a věrností.⁶³

Jím chci i já vyjádřit svou důvěru, vděčnost a své povzbuzení slovy, která napsali synodní otcové: „Neklesejte na mysli a nenechte se

⁵⁸ Srov. *tamtéž*, 29, 1. c., 703–705; *Propositio*, 18.

⁵⁹ Srov. *Kodex kánonů východních církví*, kán. 373.

⁶⁰ Srov. CIC, kán. 277, 1.

⁶¹ Srov. PAVEL VI., encyklika *Sacerdotalis coelibatus* (24. června 1967), 40: AAS 59 (1967), 673.

⁶² Srov. *Propositio*, 18.

⁶³ Srov. *tamtéž*.

přemoci únavou; v plném společenství s biskupy, v radostném bratrství s jinými kněžími, v srdečné spoluzodpovědnosti se zasvěcenými osobami a všemi laickými věřícími pokračujte ve svém cenném a nenahraditelném díle“.⁶⁴

S kněžími chci připomenout také jáhny, kteří se podílejí, i když na odlišném stupni, na svátosti kněžství. Vyslaní ke službě církevnímu společenství vykonávají pod vedením biskupa a jeho kněží službu liturgickou, kazatelskou a charitativní.⁶⁵ Tímto jim vlastním způsobem jsou začleněni do služby evangelia naděje.

Svědectví zasvěcených osob

37. Zvlášť výmluvné je svědectví zasvěcených osob. V této souvislosti je nutno především uznat zásadní roli mnišství a zasvěceného života při evangelizaci Evropy a při budování její křesťanské identity.⁶⁶ Tato role nesmí chybět ani dnes, ve chvíli, kdy pocítujeme naléhavost nové evangelizace kontinentu a kdy budování struktur a složitějších svazků ho staví před rozhodující okamžiky. Evropa stále potřebuje svatost, proroctví, evangelizační činnost a službu zasvěcených osob. Je třeba vyzdvihnout i specifický přínos, jaký mohou poskytnout sekulární instituty a společnosti apoštolského života prostřednictvím své touhy přeměnit svět z nitra skrze blahoslavenství.

38. Zvláštní přínos, jaký mohou evangeliu naděje poskytnout zasvěcené osoby, pochází z několika aspektů, jež charakterizují nynější kulturní a společenskou podobu Evropy.⁶⁷ A tak hledání nových forem spirituality, které se dnes ve společnosti vynořuje, musí nacházet odpověď v uznání absolutního primátu Boha, který zasvěcené osoby žijí svým naprostým darováním se a trvalým obrácením své existence, obětované jako pravá duchovního bohoslužba. V kontextu nakaženém sekularismem a podrobeném konzumnímu životnímu stylu se zasvěcený život, dar Ducha církvi a pro církev, stále více stává znamením naděje v míře,

⁶⁴ Srov. BISKUPSKÝ SYNOD – DRUHÉ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Závěrečné prohlášení*, 4: *L'Osservatore Romano*, 23. října 1999, str. 5.

⁶⁵ Srov. II. VAT. KONCIL, věroučná konstituce o církvi *Lumen gentium*, 29.

⁶⁶ Srov. *Propositio*, 19.

⁶⁷ Srov. *tamtéž*.

v jaké dosvědčuje transcendentní rozměr existence. V dnešním světě, vyznačujícím se mnoha kulturami a náboženstvími, se na druhé straně vyžaduje svědectví evangelního bratrství, které zasvěcený život charakterizuje a podněcuje k očištění a integraci různých hodnot a k překonání rozporů. Přítomnost nových forem chudoby a vyloučení ze společnosti musí vzbuzovat kreativitu při péči o potřebné, jež charakterizovala zakladatele řeholních institutů. Nakonec sklon k jistému uzavírání se do sebe vyžaduje ochotu zasvěcených osob pokračovat v díle hlásání evangelia na jiných světadílech, navzdory snížení počtu, k jakému dochází v různých institutech.

Péče o povolání

39. Protože nasazení vysvěcených služebníků a zasvěcených osob je rozhodující, nelze zamlčovat znepokojující nedostatek seminaristů a kandidátů řeholního života, především v Západní Evropě. Tato situace vyžaduje nasazení všech v náležitě pastoraci povolání. Jen tehdy, „když je mladým prezentována osoba Ježíše Krista v celé své plnosti, zažehne se v nich naděje, které je vede k tomu, aby zanechali všeho a následovali ho, aby odpověděli na jeho volání a aby vydali svědectví svým vrstevníkům“.⁶⁸ Péče o povolání je tedy otázkou života pro budoucnost křesťanské víry v Evropě a odráží se to i v duchovním pokroku samých národů, které ji obývají; pro církev, která chce hlásat, slavit a sloužit evangeliu naděje, je tato cesta závazná.⁶⁹

40. K rozvinutí nezbytné pastorace povolání je vhodné vysvětlit věřícím víru církve ohledně povahy a důstojnosti služebního kněžství; povzbuzovat rodiny, aby žily jako pravé „domácí církve“, aby v nich mohla být vnímána, přijata a doprovázena různá povolání; realizovat pastorační činnost, která by pomáhala především mladým rozhodnout se pro život zakořeněný v Kristu a zcela oddaný církvi.⁷⁰

V jistotě, že Duch Svätý působí i dnes a že nechybějí znamení jeho přítomnosti, jde především o to, hovořit o povolání v běžné pastoraci.

⁶⁸ BISKUPSKÝ SYNOD – DRUHÉ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Relatio ante disceptationem*, III: *L'Osservatore Romano*, 3. října 1999, str. 9.

⁶⁹ Srov. *Propositio*, 17.

⁷⁰ Srov. *tamtéž*.

Proto je nutné „oživit především v mladých hlubokou touhu po Bohu a vytvořit vhodné prostředí, aby se mohly objevit velkorysé odpovědi na povolání“; je naléhavé, aby se v církevních společenstvích evropského kontinentu zrodilo velké hnutí modlitby, protože „změněné historické a kulturní podmínky vyžadují, aby pastorece povolání byla vnímána jako jeden z hlavních cílů celého křesťanského společenství“. ⁷¹ Je též nezbytné, aby sami kněží žili a důsledně působili svou svátostnou identitou. Je-li obraz, který o sobě dávají, matný a ochablý, jak by mohl přitahovat mladé, aby je napodobovali?

Poslání laiků

41. Nezadatelný je přínos věřících laiků životu církve: mají nenahraditelné místo při hlásání evangelia naděje a při jeho službě, protože „skrze ně je církev, znamení a pramen naděje i spásy, účinně přítomna v nejrůznějších částech světa“. ⁷² Protože jsou laici plně účastni poslání církve ve světě, jsou povoláni k tomu, aby vydávali svědectví, že křesťanská víra je jedinou úplnou odpovědí na otázky, které život klade každému člověku a každé společnosti, a mohou předávat světu hodnoty Božího království, příslibu a záruky naděje, která neklame.

Současná i minulé Evropa poznala podobné významné laické postavy a jejich zářné příklady. Jak zdůraznili synodní otcové, je třeba s vděčností připomínat tyto muže a ženy, kteří vydávali a stále vydávají svědectví Kristu a jeho evangelium službou ve veřejném životě a v odpovědných funkcích, které tento život přináší. Je také náramně důležité „vzbuzovat a podporovat specifická povolání ke službě společnému dobru: formovat osoby, které podle příkladu a ve stylu těch, kteří jsou nazýváni 'otcové Evropy', dokážou být tvůrci evropské společnosti zítřka a založit ji na pevných základech ducha“. ⁷³

Stejně ocenění patří křesťanským laickým ženám a mužům, kteří často ve skrytu každodenního života a skrze prosté služby hlásají milo-

⁷¹ JAN PAVEL II., *Proslov k účastníkům kongresu na téma «Nová povolání pro novou Evropu»* (9. května 1997), 1–3: *Insegnamenti XX/1* (1997), 917–918.

⁷² JAN PAVEL II., apoštolská posynodální exhortace *Christifideles laici* (30. prosince 1988), 7: AAS 81 (1989), 404.

⁷³ BISKUPSKÝ SYNOD – DRUHÉ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Instrumentum laboris*, 82: *L'Osservatore Romano*, 6. srpna 1999, str. 16.

srdenství Boží těm, kteří trpí chudobou; musíme jim být vděční za odvážné svědectví lásky a odpuštění, což jsou hodnoty, které evangelizují rozsáhlý obzor politiky, společnosti, hospodářství, kultury, ekologie, mezinárodního života, rodiny, výchovy, povolání, práce a utrpení. ⁷⁴ K tomu slouží pedagogické programy, které uschopní laické věřící žít víru v časných skutečnostech. Tyto kurzy založené na skutečném „zaškolení“ v církevním životě, věnované zvláště studiu sociálního učení, musí být s to poskytnout jim nejen učení a podněty, ale také náležitě linie spirituality, které budou oživovat jejich úsilí jako autentickou cestu ke svatosti.

Úloha ženy

42. Církev je si vědoma specifického přínosu ženy ve službě evangelium naděje. Život křesťanského společenství dosvědčuje, jak ženy měly ve svědectví evangelium vždy přední místo. Musíme připomenout, kolik toho vykonaly, často v mlčení a ve skrytosti, když přijímaly a předávaly Boží dar, jak skrze tělesné, tak skrze duchovní mateřství, výchovnou činnost či katechezi; velkými skutky lásky, životem modlitby a rozjímání, mystickou zkušeností a v psaní textů vyznačujících se bohatou evangelní moudrostí. ⁷⁵

Ve světle přebohatých svědectví minulosti vyjadřuje církev svou důvěru v to, co ženy mohou dnes vykonat pro růst naděje na všech úrovních. Některé aspekty současné evropské společnosti jsou výzvou pro schopnost žen k láskyplnému, vytrvalému a bezpodmínečnému přijetí, rozdělování a uspořádání. Stačí pomyslet například na rozšířenou vědecko-technickou mentalitu, která odsouvá do stínu afektivní dimenzi a funkci citů, na nedostatek nezištnosti, na rozšířený strach dávat život novým lidským tvorům, na obtíže vyjít vstříc druhému a přijmout toho, kdo je ode mne odlišný. V tomto kontextu očekává církev od žen oživující přínos a novou vlnu naděje.

43. Aby k tomu mohlo dojít, je nutné, aby byla především v církvi podporována a prosazována důstojnost ženy, protože důstojnost ženy i muže

⁷⁴ Srov. *Propositio*, 29.

⁷⁵ Srov. *tamtéž*, 30.

je totožná, neboť byli oba stvořeni k obrazu a podobě Boží (srov. Gen 1,27) a každý z nich byl naplněn vlastními a zvláštními dary.

Je žádoucí, jak zdůraznil synod, podpořit plnou účast ženy na životě a poslání církve, docenit více její dary a svěřit jí církevní funkce, jež právo vyhrazuje laikům. Také je třeba náležitě zhodnotit poslání ženy jako manželky a matky a její nasazení pro rodinný život.⁷⁶

Církev nepřestává pozvedat svůj hlas, aby pranýřovala křivdy a násilí páchané na ženách na kterémkoliv místě a za jakýchkoliv okolností. Požaduje, aby byly skutečně uplatňovány zákony, které ženu chrání, a aby byla učiněna účinná opatření proti pokořujícímu zneužívání ženských obrazů v obchodní reklamě a proti prostituci; přeje si, aby služba, kterou koná matka, stejně jako služba, kterou koná otec v domácím životě, byla považována za přínos ke společnému dobru, a to i prostřednictvím forem ekonomického uznání.

---

⁷⁶ Srov. *tamtéž*.

TŘETÍ KAPITOLA

Hlásat evangelium naděje
„Vezmi ten rozvinutý svitek ... a spolkní ho“
(Zj 10,8–9)

I. Hlásat Kristovo tajemství

Zjevení dává smysl dějinám

44. Vidění z knihy Zjevení k nám hovoří o „svitku pospaném uvnitř i zvenčí, zapečetěném sedmi pečeti“, který drží „v pravici ten, který sedí na trůně“ (Zj 5,1). Tento text obsahuje stvořitelství a spásnosný Boží plán, jeho podrobnou vůli ohledně všeho: ohledně osob, věcí, událostí. Žádná stvořená pozemská nebo nebeská bytost není s to „tento svitek otevřít a číst jej“ (Zj 5,3), neboli pochopit jeho obsah. Ve zmatku lidských událostí nedokáže nikdo ukázat směr nebo smysl posledních věcí.

Jenom Ježíš je pánem zapečetěného svitku (srov. Zj 5,6–7); pouze on „je hoden rozlomit jeho pečeti“ (Zj 5,9). Jenom Ježíš je totiž schopen odhalit a uskutečnit Boží plán, který je v něm ukryt. Je-li lidské úsilí ponecháno samo sobě, nemůže dát dějinám a jejich událostem smysl a život zůstává bez naděje. Pouze Boží Syn je s to rozptýlit temnoty a ukázat cestu.

Otevřený svitek je pak předán Janovi a skrze něj celé církvi. Jan je vyzván, aby svitek vzal a spolkl jej: „Jdi, vezmi ten rozvinutý svitek z ruky anděla stojícího na moři i na zemi (...) Vezmi ho a spolkní!“ (Zj 10,8–9). Teprve až jej důkladně stráví, bude moci náležitě sdílet jeho obsah dalším lidem, k nimž je poslán s příkazem: „Znovu musíš prorokovat proti mnoha lidem, národům, jazykům a králům“ (Zj 10,11).

Nutnost a naléhavá potřeba hlásání

45. Evangelium naděje, dané církvi a v ní žité, vyžaduje, aby bylo každý den hlášáno a dosvědčováno. To je vlastním posláním církve všech dob a všech míst. To je také posláním dnešní církve v Evropě. „Hlásat evangelium je skutečně milostí a vlastním povoláním církve a ona v něm nachází svou nejvnitřnější totožnost. Církev existuje právě proto,

aby hlásala evangelium, tj. aby kázala a učila, aby působila jako kanál, jímž proudí dar milosti, aby smiřovala hříšníky s Bohem, aby ustavičně prodlužovala a zvětšovala Kristovu oběť ve mši svaté, v památce jeho smrti a slavného zmrtvýchvstání.⁷⁷

Církvi v Evropě, „nová evangelizace“ je úkolem, který tě očekává! Uměj znovu najít zápal k hlásání! Uvědom si, že se dnes, na počátku třetího tisíciletí, k tobě se vznáší naléhavá prosba, která zazněla již na úsvitu prvního tisíciletí, když se Pavlovi ve vidění zjevil Makedoňan, který ho prosil: „Přejdi do Makedonie a pomoz nám!“ (Sk 16,9). I když je tato prosba nevyjádřená nebo dokonce potlačená, je tou nejhlubší a nejryzejší prosbou, která vyvěrá ze srdce současných Evropanů, žíznicích po naději, která neklame. Tobě byla tato naděje dána darem, abys ji v každé době a na každém místě předávala s radostí dál. Ježíšova zvěst, kterou je evangelium naděje, ať je tedy tvou chloubou a tvým nejhlubším důvodem existence. Pokračuj s obnoveným zápalem v tomtéž misijním duchu, který během těchto dlouhých staletí, počínaje kázáním apoštolů Petra a Pavla, vedl tolik světců a světic, autentických hlasatelů evangelia na evropském světadflu.

První hlásání a obnovené hlásání

46. V různých částech Evropy je zapotřebí prvního hlásání evangelia: roste počet nepokřtěných osob, a to jak pro značnou přítomnost přistěhovalců patřících k jiným náboženstvím, tak proto, že děti rodin křesťanské tradice neobdržely křest buď kvůli komunistické nadvládě, nebo kvůli rozšířené náboženské lhostejnosti.⁷⁸ Vždyť Evropa se už řadí mezi ta tradičně křesťanská místa, kde kromě nové evangelizace je v některých případech nutná evangelizace první.

Církev se nemůže vyhýbat povinnosti učinit odvážnou diagnózu, který by umožnila vhodnou terapii. Také na „starém“ kontinentě jsou rozsáhlé společenské a kulturní oblasti, v nichž je nutno rozvinout skutečnou a opravdovou „missio ad gentes“.⁷⁹

⁷⁷ PAVEL VI., apoštolská exhortace *Evangelii nuntiandi* (8. prosince 1975), 14: AAS 68 (1976), 13.

⁷⁸ Srov. *Propositio*, 3b.

⁷⁹ Srov. JAN PAVEL II., encyklika *Redemptoris missio* (7. prosince 1990), 37: AAS 83 (1991), 282–286.

47. Všude pak je zapotřebí obnoveného hlásání také těm, kdo jsou již pokřtěni. Tolik současných Evropanů si myslí, že vědí, co je to křesťanství, ale ve skutečnosti je neznají. Často dokonce nejsou prvky víry či její samotné základní znalosti už známé. Mnoho pokřtěných žije, jako by Kristus neexistoval: zvláště při obřadech sice opakují gesta a znamení víry, ale neodpovídá tomu její skutečné přijetí a důvěrný vztah k Ježíšově osobě. U mnohých na místo pevných jistot víry nastoupil jakýsi neurčitý a nezávazný náboženský cit; šíří se různé formy agnosticismu a praktického ateismu, které ztěžují a zvětšují rozpor mezi vírou a životem; různí lidé se nechali nakazit duchem imanentistického humanismu, který v nich oslabil víru a přivedl je často k tomu, že ji úplně opustili; jsme svědky jakéhosi sekulárního výkladu křesťanské víry, jenž narušuje její základy a s nímž se spojuje hluboká krize svědomí a křesťanské morálky.⁸⁰ Velké hodnoty, které dalekosáhle inspirovaly evropskou kulturu, byly odděleny od evangelia, a ztratily tak svou nejhlubší duši a uvolnily prostor pro nemálo odchylek.

„Nalezne Syn člověka na zemi víru, až přijde?“ (Lk 18,8) Nalezne ji v těchto zemích naší Evropy se starobylou křesťanskou tradicí? Je to otevřená otázka, která jasně naznačuje hloubku a dramatičnost jedné z nejvážnějších výzev, na které jsou naše církve povolány odpovědět. Je možno říci – jak bylo zdůrazněno na synodu –, že tato výzva často nespočívá v tom, pokřtít nové konvertity, nýbrž přivést pokřtěné k tomu, aby se obrátili ke Kristu a k jeho evangeliu.⁸¹ V našich komunitách je třeba vážně se zaměřovat na to, abychom přinášeli evangelium naděje těm, kteří jsou daleko od víry nebo se vzdálili od křesťanské praxe.

Věrnost jedinému poselství

48. Abychom mohli hlásat evangelium naděje, potřebujeme být stálí a věrní samému evangeliu. Kázání církve ve všech svých formách musí být vždy zaměřeno na Ježíšovu osobu a musí stále více směřovat k němu. Je třeba dbát na to, aby byl prezentován ve své celistvosti: nejen jako morální vzor, ale především jako Boží Syn, jediný a nezbytný Spasi-

⁸⁰ Srov. BISKUPSKÝ SYNOD – DRUHÉ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Relatio ante disceptationem*, I, 2: *L'Osservatore Romano*, 3. října 1999, str. 7.

⁸¹ Srov. *Propositio*, 3a.

tel všech, který žije a působí v církvi. Aby naděje byla pravá a nezničitelná, musí být „úplné, jasné a obnovené hlásání vzkříšeného Ježíše Krista, zmrtyvýchvstání a věčného života“⁸² prioritou pastorační činnosti nejbližších let.

Evangelium, jež se má hlásat v každé době, je stále stejné, přesto existují různé způsoby, jakými je takové hlásání uskutečňováno. Každý je vybízen, aby za všech okolností „veřejně hlásal“ Ježíše a víru v něj; aby „přitahoval“ druhé k víře tím, že povede takový osobní, rodinný, profesní a společný život, který by zrcadlil evangelium; aby „vyzařoval“ kolem sebe radost, lásku a naději, aby mnozí, když uvidí naše dobré skutky, velebili Otce, který je na nebesích (srov. Mt 5,16), aby byli „nakaženi“ a získáni; konečně aby se stali „kvasem“, který zevnitř proměňuje a oživuje každé kulturní vyjádření.⁸³

Svědectví života

49. Evropa vyžaduje věrohodné hlasatele evangelia, z jejichž života vyzařuje krása evangelia spolu s Kristovým křížem a zmrtyvýchvstáním.⁸⁴ Tito hlasatelé evangelia mají být náležitě formováni.⁸⁵ Dnes je více než kdy jindy nezbytné misijní vědomí každého křesťana, počínaje biskupy, kněžími, jáhny, zasvěcenými osobami, katechety a učiteli náboženství: „Každý pokřtěný musí jako Kristův svědek dostat formaci přiměřenou svému stavu, a to nejen proto, aby jeho víra nevyprahla pro nedostatek péče v nepřátelském prostředí, jakým je ono světské, nýbrž také proto, aby podporoval a podněcoval vydávání evangelizačního svědectví“.⁸⁶

⁸² BISKUPSKÝ SYNOD – DRUHÉ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Relatio ante disceptationem*, III,1: *L'Osservatore Romano*, 3. října. června 1999, str. 8.

⁸³ Srov. BISKUPSKÝ SYNOD – DRUHÉ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Instrumentum laboris*, 53: *L'Osservatore Romano*, 6. srpna 1999 – příloha, str. 12.

⁸⁴ Srov. *Propositio*, 4, 1.

⁸⁵ Srov. *tamtéž*, 26, 1.

⁸⁶ BISKUPSKÝ SYNOD – DRUHÉ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Relatio ante disceptationem*, III,1: *L'Osservatore Romano*, 3. června 1999, str. 9.

„Dnešní člověk raději naslouchá svědkům než učitelům, a učitelům naslouchá jen tehdy, jsou-li zároveň i svědky“.⁸⁷ Rozhodující je tedy přítomnost a znamení svatosti: ta je podstatným předpokladem pro ryzí hlásání evangelia, které je s to znovu dát naději. Je zapotřebí silných, osobních i komunitních svědectví nového života v Kristu. Nestačí totiž, aby pravda a milost byly nabízeny hlásáním slova a slavením svátostí; je nutné, aby byly přijaty a žity v každém konkrétním okamžiku, ve způsobu života křesťanů a církevních společenství. Toto je jedna z největších výzev, které očekávají církve v Evropě na počátku nového tisíciletí.

Vychovávat k dospělé víře

50. „Dnešní kulturní a náboženská situace Evropy vyžaduje přítomnost katolíků vyspělých ve víře a misionářských křesťanských komunit, kteří by vydávali svědectví o Boží lásce ke všem lidem“.⁸⁸ Hlásání evangelia naděje v sobě tedy zahrnuje snahu přejít od víry opírající se o společenské zvyklosti, i když si zaslouží ocenění, k osobní dospělé víře, k víře osvícené a přesvědčené.

Křesťané jsou povoláni k víře, která jim umožní kriticky se konfrontovat se stávající kulturou a odolávat jejím svodům; účinně zasahovat do kulturního, ekonomického, sociálního a politického prostředí; ukazovat, že společenství členů katolické církve a ostatních křesťanů je silnější svazek než jakékoliv etnické pouto; s radostí předávat víru novým generacím a budovat křesťanskou kulturu schopnou evangelizovat ten nejširší kulturní kontext, v němž žijeme.⁸⁹

51. Kromě toho, že se křesťanské komunity snaží, aby služba slova, slavení liturgie i skutky lásky byly zaměřeny na vzdělávání a k podpoře zralé a osobní víry, je nutné, aby se snažily o katechezi vhodnou pro odlišné duchovní cesty věřících různého věku a různých životních poměrů a postaraly se také o náležité formy duchovního doprovázení a o znovu-

⁸⁷ Pavel VI., apoštolská exhortace *Evangelii nuntiandi* (8. prosince 1975), 41: AAS 68 (1976), 31.

⁸⁸ *Propositio*, 8,1.

⁸⁹ Srov. *tamtéž*, 8,2.

objevení významu vlastního křtu.⁹⁰ Základním opěrným bodem tohoto úsilí bude Katechismus Katolické církve.

Uznáme-li nepopiratelnou prioritu katechetické služby v pastorační činnosti, musíme ji pěstovat anebo po případě znovu rozvinout jako výchovu a rozvoj víry každé osoby, aby tak semeno zaseté Duchem Svátým a předané křtem rostlo a dosáhlo zralosti. Se stálým odkazem na Boží slovo, uchovávané v Písmu svatém, hlášané v liturgii a vykládané církevní tradicí, je organická a systematická katecheze bezpochybně zásadním a prvním nástrojem výchovy křesťanů k dospělé víře.⁹¹

52. V téže linii je třeba také zdůraznit důležitý úkol teologie. Existuje totiž vnitřní a nedílný svazek mezi evangelizací a teologickou reflexí, neboť teologie je vědou s vlastním statutem a vlastní metodologií, žije z víry církve a slouží jejímu poslání.⁹² Rodí se z víry a je povolána ji vykládat, a uchovává tak svůj nezadatelný svazek s křesťanským společenstvím ve vší jeho členitosti; existuje k službě duchovnímu růstu všech věřících⁹³ a přivádí je k důkladnému pochopení Kristova poselství.

Při plnění poslání hlásat evangelium naděje oceňuje církev v Evropě s vděčností povolání teologů, váží si ho a podporuje jejich práci.⁹⁴ S úctou a láskou se na ně obracím s výzvou, aby vytrvali ve službě, kterou konají, vždycky spojovali vědecké bádání s modlitbou, věnovali se pozornému dialogu se současnou kulturou, věrně přilnuli k učitelskému úřadu, spolupracovali s ním v duchu společenství v pravdě a lásce, naslouchali *sensu fidei* Božího lidu a přispívali k jeho životu.

---

⁹⁰ Srov. *tamtéž*, 8,1a–b; 6.

⁹¹ Srov. JAN PAVEL II., apoštolská exhortace *Catechesi tradendae* (16. června 1979), 21: AAS 71 (1979), 1294–1295.

⁹² Srov. *Propositio*, 24.

⁹³ Srov. *tamtéž*, 8,1c.

⁹⁴ Srov. *tamtéž*, 24.

II. Vydávat svědectví v jednotě a v dialogu

Ve společenství místních církví

53. Síla hlásání evangelia naděje bude mnohem účinnější, bude-li spojena se svědectvím hluboké jednoty a společenství v církvi. Jednotlivé místní církve se nemohou osamoceně postavit tváří v tvář výzvě, jež na ně čeká. Je zapotřebí ryzí spolupráce mezi místními církvemi kontinentu, jež bude výrazem jejich bytostného společenství; tuto spolupráci vyžaduje také nová evropská situace.⁹⁵ Do tohoto rámce by se měl začlenit přínos kontinentálních církevních organismů, počínaje Radou evropských biskupských konferencí (CCEE). Ta je účinným nástrojem, jak společně hledat vhodné cesty k hlásání evangelia v Evropě.⁹⁶ Prostřednictvím „výměny darů“ mezi různými místními církvemi jsou všem k dispozici zkušenosti a reflexe západní i východní, severní i jižní Evropy a sdílejí se společná pastorační zaměření; to pak stále více reprezentuje kolegiální smýšlení biskupů kontinentu, aby společně, s odvahou a věrností hlásali jméno Ježíše Krista, jediný pramen naděje pro všechny obyvatele Evropy.

Společně se všemi křesťany

54. Jako nezadatelný imperativ se zároveň jeví povinnost bratrské a přesvědčené ekumenické spolupráce. Osud evangelizace je úzce spojen se svědectvím o jednotě, které budou moci vydávat všichni Kristovi učedníci: „Všichni křesťané jsou povoláni vykonávat toto poslání podle svého povolání. Úkol hlásat evangelium zahrnuje to, aby jeden šel vstříc druhému a aby křesťané postupovali společně; to musí vycházet z nitra; evangelizace a jednota, evangelizace a ekumenismus jsou nerozlučně spojeny.“⁹⁷ Beru proto za svá slova, která napsal Pavel VI. ekumenickému patriarchovi Athenagorovi I.: „Kěž nás po cestě smíření vede

---

⁹⁵ Srov. *tamtéž*, 22.

⁹⁶ Srov. JAN PAVEL II., *Proslov k předsedům evropských biskupských konferencí* (16. dubna 1993), 1: AAS 86 (1994), 227.

⁹⁷ JAN PAVEL II., *Proslov během ekumenické bohoslužby slova v katedrále v Paderbornu* (22. června 1996), 5: *Insegnamenti* XIX/1 (1996), 1571.

Duch Svatý, aby se jednota našich církví stále víc stávala zářivým světlem naděje a posily pro celé lidstvo“.⁹⁸

Dialog s ostatními náboženstvími

55. Jako v celém úsilí o „novou evangelizaci“, tak také při hlásání evangelia naděje je nutné navázat hluboký a rozumný mezináboženský dialog, zvláště s židovstvím a islámem. „Je-li chápán jako metoda a prostředek k vzájemnému poznání a obohacení, nestojí v protikladu vůči misii *ad gentes*, ale naopak, má na ni zvláštní návaznost a je přímo jejím zvláštním výrazem“.⁹⁹ Při uskutečňování tohoto dialogu nejde o to, dát se zlákat „hospitejným smýšlením, netečností, která je rozšířena želi mezi křesťany a která má své kořeny v nesprávných teologických představách. Tento způsob myšlení je proniknut náboženským relativismem, jenž vede k domněnce, že jedno náboženství má stejnou platnost jako druhé“.¹⁰⁰

56. Jde spíše o uvědomění si co nejživějšího vztahu, který spojuje církev s židovským národem, a zvláštní úlohu Izraele v dějinách spásy. Jak již vyplynulo z Prvního zvláštního shromáždění pro Evropu Biskupského synodu a jak bylo zdůrazněno na posledním synodu, je třeba uznat společné kořeny křesťanství a židovského národa, jenž byl Bohem povolán ke smlouvě, která zůstává neodvolatelná (srov. Řím 11,29)¹⁰¹ a která dosáhla konečné plnosti v Kristu.

Je tedy nutné podporovat dialog s židovstvím s vědomím jeho důležitosti pro křesťanské sebeuvědomění a pro překonání rozdělení mezi církvemi a pracovat na tom, aby se rozvinuly nové vzájemné vztahy. To vyžaduje, aby se každé církevní společenství, pokud to dovolí okolnosti,

⁹⁸ *Dopis ze 13. ledna 1970: Tomos agapis*, Roma-Istanbul 1971, str. 610–611; srov. JAN PAVEL II., encyklika *Ut unum sint* (25. května 1995), 99: AAS 87 (1995), 980.

⁹⁹ JAN PAVEL II., encyklika *Redemptoris missio* (7. prosince 1990), 55: AAS 83 (1991), 302.

¹⁰⁰ *Tamtéž*, 36, l.c., 281.

¹⁰¹ Srov. BISKUPSKÝ SYNOD – PRVNÍ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Závěrečné prohlášení* (13. prosince 1991), 8: EV 13, 653–655; DRUHÉ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Instrumentum laboris*, 62: *L'Osservatore Romano*, 6. srpna 1999 – příloha, str. 13; *Propositio*, 10.

cvičilo v dialogu a spolupráci s věřícími židovského náboženství. To mimo jiné znamená, že „budeme pamatovat na to, jaký podíl mohli mít synové církve na vzniku a šíření antisemitských postojů v dějinách, prosit Boha o odpuštění a všemožně podporovat setkání vedoucí ke smíření a přátelství se syny Izraele“.¹⁰² V tomto kontextu bude ostatně povinností připomenout jména nemála křesťanů, kteří i za cenu života těmto svým „starším bratrům“ pomáhali a zachraňovali je, zvláště v dobách pronásledování.

57. Jde také o to, snažit se lépe poznávat jiná náboženství, aby bylo možné navázat bratrský dialog s osobami, které jsou jejich členy a žijí v dnešní Evropě. Zvláště důležitý je správný vztah k islámu. „Ten musí být veden, jak si vícekrát v těchto letech biskupů ve svém svědomí uvědomili, prozřavě, s jasnými představami o jeho možnostech i o jeho omezeních a s důvěrou v plán spásy, který má Bůh se všemi svými dětmi“.¹⁰³ Mimo jiné je nutné uvědomovat si značný rozdíl mezi evropskou kulturou, jež má hluboké křesťanské kořeny, a muslimským myšlenkovým světem.¹⁰⁴

V tomto ohledu je nutné vhodně připravit křesťany, kteří žijí v denním styku s muslimy, aby islám objektivně poznali a uměli se s ním konfrontovat; tato příprava se musí týkat zvláště seminaristů, kněží a všech pastoračních pracovníků. Ostatně je pochopitelné, že církev, zatímco žádá, aby evropské instituce rozvíjely v Evropě náboženskou svobodu, současně zdůrazňuje, že vzájemnost zaručení náboženské svobody má být dodržována také v zemích odlišné náboženské tradice, kde žijí křesťanské menšiny.¹⁰⁵

V tomto ohledu „chápeme překvapení a frustraci křesťanů, kteří přijímají například v Evropě věřící jiných náboženství a dávají jim možnost praktikovat svůj kult a kteří pak vidí, že je jim zakázáno konání křesťanského kultu“¹⁰⁶ v zemích, v nichž tito věřící, protože jsou ve vět-

¹⁰² *Propositio*, 10; srov. KOMISE PRO VZTAHY S ŽIDOVSKÝM NÁBOŽENSTVÍM, «*Vzpomínáme: úvaha o šoa*», 16. března 1998, EV 17, 520–550.

¹⁰³ BISKUPSKÝ SYNOD – PRVNÍ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Závěrečné prohlášení* (13. prosince 1991), 9: EV 13, 656.

¹⁰⁴ Srov. *Propositio*, 11.

¹⁰⁵ Srov. *tamtéž*.

¹⁰⁶ JAN PAVEL II., *Proslov k diplomatickému sboru* (12. ledna 1985), 3: AAS 77 (1985), 650.

šině, udělali ze svého náboženství to jediné přípustné a podporované. Lidská osoba má právo na náboženskou svobodu a nikdo, v kterékoli části světa, „nesmí být donucován ze strany jednotlivců, sociálních skupin a jakékoliv jiné lidské moci“.¹⁰⁷

III. Evangelizovat společenský život

Evangelizace kultury a inkulturace evangelia

58. Hlásání Ježíše Krista musí proniknout i do současné evropské kultury. Evangelizace kultury musí ukázat, že i dnes je možné žít v Evropě plně evangelium jako cestu, která dává smysl lidské existenci. Proto na sebe musí pastorační vzít úkol utvářet křesťanskou mentalitu v běžném životě: v rodině, ve škole, v médiích, ve světě kultury, práce a ekonomie, v politice, ve volném čase, ve zdraví i v nemoci. Je třeba se v klidu kriticky konfrontovat s nynější kulturní situací Evropy a zhodnotit vynořující se tendence, fakta a situace většího významu naší doby ve světle Krista jako středu všeho bytí a ve světle křesťanské antropologie.

Také dnes je třeba ukázat evangelní, teoretický i praktický přístup ke světu a k člověku a připomenout kulturní přínos křesťanství v průběhu evropských dějin. Bere-li se v úvahu velká důležitost věd a technologických vymožeností v evropské kultuře a společnosti, je církev prostřednictvím teoretického prohloubení a praktických iniciativ povolána vypořádat se konstruktivním způsobem s vědeckými poznatky a jejich aplikacemi, poukázat na nedostatky a nepřiměřený ráz pojetí, které je inspirováno scientismem, jenž chce přiznávat objektivní platnost pouze experimentálnímu vědění, a hlásat etická měřítka, která má člověk vložená do své přirozenosti.¹⁰⁸

59. Do evangelizace kultury náleží i důležitá služba, kterou vykonávají katolické školy. Bude třeba pracovat na skutečném uznání svobody výchovy a právní rovnosti mezi státními a nestátními školami. Ty druhé jsou často jediným prostředkem, kde je možné nabídnout křesťanskou tradici těm, kteří jí jsou vzdáleni. Vybízím osoby činné ve školství, aby

¹⁰⁷ II. VAT. KONCIL, prohlášení o svobodě vyznání *Dignitatis humanae*, 2.

¹⁰⁸ Srov. *Propositio*, 23.

vytrvaly ve svém poslání a vnášely světlo Krista Spasitele do svých specifických výchovných, vědeckých a akademických činností.¹⁰⁹ Zvláště má být hodnocen přínos křesťanů, kteří se věnují bádání a učí na univerzitách: „službou myšlení“ předávají mladým generacím hodnoty kulturního dědictví, obohaceného dvěma tisíci léty humanistické a křesťanské zkušenosti. Jsem přesvědčen o důležitosti akademických institucí, a proto také žádám, aby byla v různých místních církvích pěstována náležitá pastorační univerzitních studentů a podporovalo se tak to, co odpovídá aktuálním kulturním potřebám.¹¹⁰

60. Nesmíme zapomenout na kladný přínos daný patřičným doceněním církevních kulturních památek. Ty totiž mohou představovat zvláštní faktor při novém probouzení křesťanský inspirovaného humanismu. Díky svému pečlivému uchovávaní a rozumnému využívání mohou být jako živé svědectví po staletí vyznáváné víry platným nástrojem pro novou evangelizaci a katechezi a mohou vybízet k objevení smyslu pro tajemství.

Prostřednictvím vytrvalého dialogu s umělci se zároveň mají podporovat nová umělecká vyjádření víry.¹¹¹ Církev totiž potřebuje umění, literaturu, hudbu, sochařství a architekturu, neboť „musí učinit pochopitelným, ba dokonce – nakoľik je to možné – okouzlejícím svět ducha, svět neviditelného, svět Boha“,¹¹² a také proto, že umělecká krása coby odlesk Božího Ducha je znakem tajemství, vybídnutí hledat tvář Boha, který se učinil viditelným v Ježíši z Nazareta.

Výchova mladých k víře

61. Vybízím církev v Evropě, aby věnovala rostoucí pozornost výchově mladých k víře. Upíráme-li pohled do budoucnosti, nemůže na nich naše mysl nespočinout: musíme se setkat s intelektu, srdci a charakteru mladých, abychom jim poskytli pevnou lidskou a křesťanskou výchovu.

Při každé příležitosti, kdy se účastní více mladých, není obtížné zahlédnout mnoho rozmanitých postojů. Nalezneme touhu žít spolu

¹⁰⁹ Srov. *tamtéž* 25; 26,2.

¹¹⁰ Srov. *tamtéž*, 26,3.

¹¹¹ Srov. *tamtéž*, 27.

¹¹² JAN PAVEL II., *List umělcům* (4. dubna 1999), 12: AAS 91 (1999), 1168.

a vyjít z izolace, více či méně vnímanou řízeň po absolutnu; je v nich vidět skrytou víru, která touží po očištění a chce následovat Pána; obje- víme rozhodnutí pokračovat v nastoupené cestě a potřebu sdílet víru.

62. Proto je třeba obnovit pastoraci mládeže, rozčlenit ji na věkové úseky a učinit ji pozornou k rozmanitým podmínkám, v nichž žijí děti, dospívající a mladí. Kromě toho bude nutné dát jí větší jednotnost a dů- slednost a trpělivě mladým naslouchat, aby se stali protagonisty evange- lizace a budování společnosti.

Na této cestě se mají rozvíjet příležitosti k setkání mladých, a pod- porovat tak atmosféru vzájemného naslouchání a modlitby. Nemusíme mít strach, že na ně budeme nároční v tom, co se týká jejich duchovního růstu. Je třeba jim jasně ukázat cestu ke svatosti, podněcovat je, aby uči- nili odvážná rozhodnutí následovat Ježíše a aby v tom byli posilováni intenzivním svátostným životem. Tak budou moci odolávat pokušením kultury, která předkládá pouze prchavé hodnoty nebo dokonce hodnoty odporující evangelium, a stát se sami schopnými dosvědčovat své křes- ťanské smýšlení ve všech prostředích života, včetně zábavy a odpočin- ku.¹¹³

Mám ještě živě před očima radostné tváře mnoha mladých, skuteč- né naděje církve a světa a výmluvného znamení Ducha, který neúnavně vzbuzuje nové podněty. Setkal jsem se s nimi jak na svém putování po různých zemích, tak na nezapomenutelných Světových dnech mláde- že.¹¹⁴

Pozornost věnovaná hromadným sdělovacím prostředkům

63. Církev v Evropě nemůže pro jejich důležitost nevyhradit zvláštní pozornost pestrému světu hromadných sdělovacích prostředků. To zahr- nuje mezi jiným náležitou formaci křesťanů, kteří pracují v médiích, i uživatelů těchto prostředků; je třeba, aby dobře ovládali nové způsoby projevu. Zvláštní péči bude nutno věnovat výběru osob připravených pro šíření poselství prostřednictvím médií. Velmi užitečná bude také výmě- na informací a strategií mezi církvemi ohledně různých aspektů a inicia-

¹¹³ Srov. *Propositio*, 7b–c.

¹¹⁴ Srov. JAN PAVEL II., *Proslov během vigílie v Tor Vergata při XV. světovém dni mládeže* (19. srpna 2000), 6; *Insegnamenti* XXIII/2 (2000), 212.

tiv týkajících se tohoto způsobu komunikace. Nesmí se také zanedbávat vytváření místních sdělovacích prostředků, a to i na úrovni farnosti.

Zároveň jde o zapojení se do struktur sdělovacích prostředků, aby více respektovaly pravdivé informace a důstojnost lidské osoby. Proto vyzývám katolíky, aby se podíleli na vypracování deontologického ko- dexu pro ty, kdo působí v prostředí sdělovacích prostředků, a aby se dali vést měřítky, na která nedávno poukázala kompetentní dikasteria Svaté- ho stolce¹¹⁵ a která biskupové na synodu vyjmenovávali: „Respektování důstojnosti lidské osoby, jejích práv včetně práva na soukromí; služba pravdě, spravedlnosti a lidským, kulturním a duchovním hodnotám; úcta k různým kulturám, která předchází tomu, aby se rozplynuly v mase; ochrana menšin a slabších; úsilí o společné dobro nadřazené partikulár- ním zájmům a bojující proti převládnutí pouhých ekonomických měří- tek“.¹¹⁶

Misie ad gentes

64. Hlásání Ježíše Krista a jeho evangelia, které by se omezilo jen na Evropu, by bylo příznakem povážlivého nedostatku naděje. Dílo evan- gelizace je prochnuto pravou křesťanskou nadějí tehdy, když se otevírá všeobecným obzorům, díky nimž nabízíme zdarma všem, co jsme my sami dostali darem. *Misie ad gentes* se tak stává výrazem církve formo- vané evangeliem naděje, která se neustále obnovuje a omlazuje. Pově- domí církve v Evropě bylo během staletí to, že nesčetné zástupy misio- nářů a misionářek kráčející vstříc jiným národům a civilizacím a hlásající evangelium Ježíše Krista národům celého světa.

Tentýž misionářský zápal musí prochnout církve v dnešní Evropě. Snižující se počet kněží a zasvěcených osob v určitých zemích nesmí zabránit žádné místní církvi vzít za své potřeby univerzální církve. Kaž- dá bude podporovat přípravu na misii *ad gentes*, aby tak velkomyslně odpověděla na naléhavé prosby, které se stále zvedají z mnoha národů, jež touží poznat evangelium. Církev jiných kontinentů, zvláště Asie a Afriky, stále hledí na církve v Evropě a očekávají od nich, že i nadále

¹¹⁵ Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO SDĚLOVACÍ PROSTŘEDKY, *Etika ve sdělovacích prostředcích*, 4. června 2000.

¹¹⁶ *Propositio*, 13.

budou plnit své misionářské povolání. Křesťané v Evropě se nemohou vzepřít svým dějinám.¹¹⁷

Evangelium: kniha pro Evropu dnes a stále

65. Když jsem na počátku Velkého jubilea roku 2000 procházel Svatou branou, pozvedl jsem před církví a před světem do výše knihu evangelia. Toto gesto vykonané každým biskupem v různých katedrálách světa ať ukáže na úkol, který očekává církev našeho kontinentu dnes a stále.

Církví v Evropě, vstup do nového tisíciletí s knihou evangelia! Kéž každý věřící přijme koncilní vybídnutí „nabýt nesmírně cenného poznání Krista“ (Flp 3,8) častým čtením Písma svatého. „Neznat Písmo znamená neznat Krista“.¹¹⁸ Kéž je i nadále Písmo svaté pokladem pro církev a pro každého křesťana: při pozorném studiu slova najdeme pokrm i sílu vykonávat každý den své poslání.

Vezměme do svých rukou tuto knihu! Přijměme ji od Pána, který nám ji neustále nabízí prostřednictvím církve (srov. Zj 10,8). Spolkněme ji (srov. Zj 10,9), aby se stala životem našeho života. Vychutnávejme ji až do dna: bude nás to stát námahu, ale dodá nám to radost, protože je sladká jako med (srov. Zj 10,9–10), budeme naplněni nadějí a schopni ji předávat každému muži a ženě, s nimiž se na své cestě setkáme.

¹¹⁷ Srov. *tamtéž*, 12.

¹¹⁸ II. VAT. KONCIL, věroučná konstituce o Božím zjevení *Dei Verbum*, 25.

ČTVRTÁ KAPITOLA

Slavit evangelium naděje

„Tomu, který sedí na trůně, i Beránkovi přísluší chvála, čest, sláva i moc na věčné věky!“

(Zj 5,13)

Modlící se komunita

66. Evangelium naděje, hlásání pravdy, jež osvobozuje (srov. Jan 8,32), se musí slavit. Před Beránkem Apokalypsy začíná slavnostní liturgie chvály a klanění: „Tomu, který sedí na trůně, i Beránkovi přísluší chvála, čest, sláva i moc na věčné věky!“ (Zj 5,13) K témuž vidění, které zjevuje Boha a smysl dějin, dochází „v den Páně“ (Zj 1,10), v den vzkříšení, který znovu prožívá nedělní shromáždění.

Církev, která dostává toto zjevení, je modlícím se společenstvím. V modlitbě naslouchá svému Pánu a tomu, co jí Duch říká: klaní se, chválí, vzdává díky a nakonec přivolává příchod Páně: „Přijď, Pane Ježíši!“ (Zj 22,16–20) a tak potvrzuje, že očekává spásu jen od něho.

Také po tobě, Boží církví, která žiješ v Evropě, se žádá, abys byla modlícím se společenstvím, které oslavuje svého Pána svátostmi, liturgií a celým svým bytím. V modlitbě znovu objevíš oživující přítomnost Pána. A když v něm zakořeníš svou činnost, budeš moci Evropanům znovu nabízet setkání s ním, s pravou nadějí, která jediná dokáže plně uspokojit touhu po Bohu, skrytou v různých formách náboženského hledání, které raší v současné Evropě.

I. Znovuobjevit liturgii

Náboženský smysl v dnešní Evropě

67. Navzdory rozsáhlým oblastem odkřesťanštění existují na evropském kontinentu znamení, jež přispívají k nastínění tváře církve, která svou vírou, hlásáním a slavením slouží svému Pánu. Nechybí totiž příklady ryzích křesťanů, kteří prožívají chvíle kontemplativního mlčení,

věrně se účastní duchovních iniciativ, žijí evangelium ve svém každodenním životě a vydávají mu svědectví v různých prostředích své činnosti. Kromě toho lze zahlédnout projevy „svatosti lidu“, které dokazují, že i v současné Evropě je možné žít evangelium na osobní úrovni a v ryzí komunitní zkušenosti.

68. Spolu s mnoha příklady ryzí víry existuje v Evropě také jakási vágní a někdy scestná religiozita. Její známky jsou často všeobecné a povrchní, neodporují-li přímo samým osobám, z nichž vyvěrají. Jsou to zřejmé jevy útěku do spiritualismu, náboženského synkretismu a esoterismu a vyhledávání mimořádných událostí za každou cenu; dochází tak až ke scestným rozhodnutím jako je vstup do nebezpečných sekt nebo projev sympatií pseudonáboženským jevům.

Rozšířenou touhu po duchovní potravě je třeba přijímat s pochopením a očistovat ji. Je nutné, aby církev člověku, který si uvědomí, byť i zmateně, že nemůže žít jen z chleba, mohla dát přesvědčivou odpověď, kterou dal Ježíš pokušiteli: „Nejen z chleba žije člověk, ale z každého slova, které vychází z Božích úst“ (Mt 4,4).

Slavící církev

69. V současné společnosti, často uzavřené transcendenci, ohlušené konzumním chováním, snadné kořisti starých i nových modloslužeb a zároveň zíznicí po něčem, co se skrývá za prvním dojmem, je úkol, jenž na církev v Evropě čeká, náročný, a přitom vzrušující. Spočívá v znovuoživení smyslu pro „tajemství“; v obnově liturgických slavností, aby se staly výmluvnějšími znamenými přítomnosti Krista; v zajištění nových prostor pro mlčení, modlitbu a rozjímání; v návratu ke svátostem, zvláště k eucharistii a ke svátosti smíření, z nichž pramení svoboda a nové naděje.

Proto se k tobě, církví v Evropě, obracím s naléhavou výzvou: buď církví, která se modlí, chválí Boha, uznává jeho absolutní prvenství a s radostnou vírou jej velebí. Znovu objev smysl pro tajemství: žij je s pokornou vděčností a vydávej o něm svědectví s přesvědčivou a nakažlivou radostí. Slav Kristovu spásu: přijmi ji jako dar, který z tebe činí jeho svátost a z tvého života pravou duchovní a Bohu milou bohoslužbu (srov. Řím 12,1).

Smysl pro tajemství

70. Některé rysy vyjevují oslabení smyslu pro tajemství obsažené v samotných liturgických slavnostech, které by k němu měly přivádět. Je tedy naléhavé, aby v církvi ožil ryzí cit pro liturgii. Ta je, jak připomněli synodní otcové,¹¹⁹ nástrojem posvěcování, slavením víry v církvi a prostředkem jejího předávání. Spolu s Písmem svatým a učením církevních Otců je živým pramenem autentické a pevné spirituality. Jak to podtrhuje tradice ctihodných východních církví, skrze ni vstupují věřící do společenství s Nejsvětější Trojicí a zakoušejí svou účast na božské přirozenosti jako dar milosti. Liturgie se tak stává předjímáním konečné blaženosti a účasti na nebeské slávě.

71. Při liturgických slavnostech je třeba postavit znovu do středu Ježíše, nechat se jím osvitit a vést. Zde můžeme nalézt jednu z nejpádnějších odpovědí, jaké jsou naše společenství povolána dát vágní a liché religiozité. Církevní liturgie nemá za cíl ukájet touhy a uklidňovat lidské obavy, nýbrž naslouchat a přijímat živého Ježíše, který vzdává čest Otcovi a chválí ho a činit tak spolu s ním. Církevní slavnosti znamenají, že naše naděje k nám přichází od Boha skrze Ježíše, našeho Pána.

Je třeba prožívat liturgii jako dílo Trojice. To Otec působí ve slavených tajemstvích v náš prospěch; on k nám promlouvá, odpouští nám, naslouchá nám, dává nám svého Ducha; k němu se obracíme, jemu nasloucháme, jeho chválíme a vzýváme. To Ježíš působí pro naše posvěcení a činí nás účastnými svého tajemství. To Duch Svatý působí svou milostí a činí z nás Kristovo tělo, církev.

Liturgie musí být žita jako hlásání a předjímání budoucí slávy, posledního cíle naší naděje. Jak totiž učí koncil, „pozemská liturgie nám poskytuje něco jako předchuť účasti na liturgii nebeské. Ta se slaví ve svatém městě Jeruzalémě, k němuž směřujeme jako poutníci, (...) až se Kristus ukáže jako náš život a my se s ním ukážeme ve slávě“.¹²⁰

¹¹⁹ Srov. *Propositio*, 14.

¹²⁰ II. VAT. KONCIL, konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, 8.

72. I když jsme po II. vatikánském koncilu urazili značný kus cesty k autentickému prožívání smyslu liturgie, zbývá ještě mnoho vykonat. Je nezbytná stálá obnova a trvalá formace všech: vysvěcených služebníků, zasvěcených osob i laiků.

Opravdová obnova, na hony vzdálená svévolným zásahům, spočívá v tom, že stále lépe rozvíjí smysl pro tajemství, takže se z liturgie stávají chvíle společenství s velkým a svatým tajemstvím Trojice. Církev v Evropě slaví posvátné úkony jako vztah k Bohu a přijetí jeho darů, ryzí výraz duchovního života, čímž bude moci živit svou naději a nabízet ji tomu, kdo ji ztratil.

73. Proto je nezbytné velké formační úsilí zaměřené na to, aby pomáhalo pochopit pravý smysl liturgických církevních slavností. Kromě náležitého poučení o obřadech vyžaduje autentickou spiritualitu a výchovu k jejímu plnému prožívání.¹²¹ Má se tedy více rozvíjet pravá „liturgická mystagogie“ s aktivní účastí všech věřících, každého podle jemu přidělené funkce, na posvátných úkonech, zvláště na eucharistii.

II. Slavení svátostí

74. Velmi důležité místo má být vyhrazeno slavení svátostí jako úkonů Krista a církve, zaměřených ke vzdávání úcty Bohu, k posvěcování lidí a k budování církevního společenství. S vědomím, že ve svátostech působí skrze Ducha Svatého sám Kristus, mají být slaveny s maximální péčí a mají se k tomu vytvářet přiměřené podmínky. Místním církvím bude ležet na srdci posílení svátostné pastorace, aby tak daly všem poznat jejich hlubokou podstatu. Synodní otcové vyzdvihli tento požadavek jako odpověď na dvě nebezpečí: na jedné straně se zdá, že jistá církevní prostředí ztratila ryzí smysl pro svátosti a mohla by slavená tajemství banalizovat; na druhé straně mnoho pokřtěných i nadále podle

¹²¹ Srov. *Propositio*, 14; BISKUPSKÝ SYNOD – DRUHÉ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Relatio ante disceptationem*, III,2: *L'Osservatore Romano*, 3. června 1999, str. 9.

zvyklostí a tradic přistupuje ve významných chvílích svého života ke svátostem, aniž by však žili ve shodě s církevními směrnicemi.¹²²

Eucharistie

75. Eucharistie, svrchovaný dar Krista církvi, zpřítomňuje v tajemství Kristovu oběť pro naši spásu: „Vždyť nejsvětější eucharistie obsahuje celé duchovní dobro církve, Krista samého, našeho velikonočního Beránka“.¹²³ Z ní, „zdroje a vrcholu celého křesťanského života“,¹²⁴ čerpá církev během svého putování posilu, neboť zde nachází pramen veškeré naděje. Eucharistie totiž „dává podnět našemu dějinnému putování; klade semeno živé naděje do denního nasazení každého člověka v jeho vlastních úkolech“.¹²⁵

Všichni jsme vybízeni, abychom vyznávali víru v eucharistii, záruku budoucí slávy, s jistotou, že společenství s Kristem, které nyní prožíváme jako poutníci ve smrtelné existenci, předjímá svrchované setkání dne, v němž „mu budeme podobni, protože ho budeme vidět tak, jak je“ (1 Jan 3,2). Eucharistie je „zakoušení věčnosti v čase“, je to božská přítomnost a společenství s ním; památka Kristovy velikonoční oběti vnáší svou přirozeností do lidských dějin milost. Otevírá nás Boží budoucnosti; a protože je společenstvím s Kristem, s jeho tělem a krví, je účastí na věčném životě Božím.¹²⁶

Svátost smíření

76. Spolu s eucharistií má hrát základní roli při znovuzískání naděje také svátost smíření: „osobní zkušenost Božího odpuštění pro každého z nás je totiž podstatným základem každé naděje pro naši budoucnost“.¹²⁷ Kořen rezignace, která dnes zachvacuje mnoho lidí, je třeba

¹²² Srov. *Propositio*, 15, 2a.

¹²³ II. VAT. KONCIL, dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum Ordinis*, 5.

¹²⁴ TENTÝŽ, věroučná konstituce o církvi *Lumen gentium*, 11.

¹²⁵ JAN PAVEL II., encyklika *Ecclesia de Eucharistia* (17. dubna 2003), 20: *L'Osservatore Romano*, 18. dubna 2003, str. 3.

¹²⁶ Srov. JAN PAVEL II., *Proslov při všeobecné audienci* (25. června 2000), 2: *Insegnamenti XXIII/2* (2000), 697.

¹²⁷ *Propositio*, 16.

hledat v neschopnosti přiznat vlastní hříšnost a přijmout odpuštění. Tato neschopnost je způsobená osamocněním toho, který žije, jako by Bůh neexistoval, a proto nemá nikoho, koho by mohl žádat o odpuštění. Naopak ten, kdo uznává svou hříšnost a svěřuje se do milosrdenství nebeského Otce, zakouší radost pravého osvobození a může jít ve svém životě dál, aniž by se uzavíral do vlastní ubohosti.¹²⁸ Dostává tak milost nového počátku a znovu nachází důvody, proč doufat.

Proto je nutné, aby byla v církvi v Evropě oživena svátost smíření. Nicméně je třeba zdůraznit, že formou svátosti je osobní vyznání hříchů s následujícím individuálním rozhrěšením. Toto setkání mezi kajícníkem a knězem má být podporováno jakoukoliv formou, již předvídá obřad svátosti. Tváří v tvář ztrátě smyslu pro hřích a prosazování mentality poznamenané relativismem a subjektivismem na poli morálky je třeba, aby se každé církevní společenství postaralo o vážnou formaci svědomí.¹²⁹ Synodní otcové naléhali, aby byla jasně uznána pravá podstata osobního hřichu a nezbytnost osobního Božího odpuštění prostřednictvím kněžské služby. Kolektivní rozhrěšení nejsou alternativním způsobem udílení svátosti smíření.¹³⁰

77. Obracím se na kněze a vybízím je, aby velkomyslně projevovali ochotu naslouchat zpovědím a aby sami dávali příklad tím, že budou pravidelně přijímat svátost smíření. Doporučuji jim, aby pečovali o vlastní „aggiornamento“ na poli morální teologie, aby tak dokázali kompetentně čelit problematice, jež v nedávné době na poli osobní a společenské morálky vyvstala. Kež jsou kromě toho zvláště pozorní vůči konkrétním životním situacím, v nichž se věřící ocitají, a kež je dokážou trpělivě vést k uznání požadavků křesťanského mravního zákona a pomáhají jim prožívat svátost jako radostné setkání s milosrdenstvím nebeského Otce.¹³¹

¹²⁸ Srov. BISKUPSKÝ SYNOD – DRUHÉ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Relatio ante disceptationem*, III,2: *L'Osservatore Romano*, 3. června 1999, str. 9.

¹²⁹ Srov. *Propositio*, 16.

¹³⁰ Srov. JAN PAVEL II., motu proprio *Misericordia Dei* (7. dubna 2002), 4: AAS 94 (2002), 456–457.

¹³¹ Srov. *Propositio*, 16; JAN PAVEL II., *List kněžím na Zelený čtvrtek 2002* (17. března 2002), 4: AAS 94 (2002), 435–436.

Modlitba a život

78. Vedle slavení eucharistické oběti je třeba rozvíjet také jiné formy společné modlitby¹³² a pomáhat objevit spojení mezi nimi a modlitbou liturgickou. Obzvláště ať se v souladu s tradicí latinské církve pořádají různé projevy eucharistické úcty mimo mši svatou: osobní adorace, výstav a procesí, které je nutno chápat jako vyjádření víry v trvání skutečné přítomnosti Páně ve Svátosti oltářní.¹³³ Při osobním nebo společném slavení liturgie hodin, na jejíž zvláštní hodnotu pro laické věřící upozornil II. vatikánský koncil,¹³⁴ ať jsou věřící vedeni k tomu, aby viděli její spojení s eucharistickým tajemstvím.

Rodiny ať jsou vybízeny, aby dávaly prostor společné modlitbě, a aby tak světlo evangelia ozařovalo celý manželský a rodinný život. Tímto způsobem se bude v naslouchání Božímu slovu utvářet ona domácní liturgie, která bude rytmicky doprovázet všechny rodinné chvíle.¹³⁵

Každá forma společné modlitby předpokládá modlitbu individuální. Mezi osobou a Bohem vzniká onen rozhovor pravdy, který se vyjadřuje chválou, díkůvzdáním, prosbou směřovanou k Otci skrze Ježíše Krista v Duchu Svatém. Ať se nikdy nezanedbává osobní modlitba, jež je pro křesťana totéž co dýchání. Ať jsou věřící také vychováváni k tomu, aby znovu objevili pouto mezi ní a liturgickou modlitbou.

79. Zvláštní pozornost má být také věnována lidové zbožnosti.¹³⁶ Lidová zbožnost, velmi rozšířená v různých částech Evropy prostřednictvím bratrstev, poutí a procesí na různá poutní místa, obohacuje průběh liturgického roku a inspiruje se rodinnými a společenskými zvyklostmi a obyčejí. Všem těmto formám musí být věnována pozornost prostřednictvím pastorace rozvoje a obnovy, která jim bude pomáhat rozvíjet to, co je ryzím výrazem moudrosti Božího lidu. Tím je jistě i svatý růženec. V tento jemu věnovaný rok mi leží na srdci doporučení jeho recitaci, protože růženec, objeví-li se znovu jeho plný význam, vede k samému srdci křesťanského života a poskytuje běžnou, ale plodnou duchovní a

¹³² Srov. *Propositio*, 14c.

¹³³ Srov. *tamtéž*.

¹³⁴ Srov. konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, 100.

¹³⁵ Srov. *Propositiones* 14c; 20.

¹³⁶ Srov. *tamtéž*, 20.

pedagogickou příležitostí k osobnímu rozjímání, k formaci Božího lidu a k nové evangelizaci.¹³⁷

Ve věci lidové zbožnosti je třeba stále bdít nad dvojznačnými aspekty jistých projevů a uchránit před světskými úchylkami, před lehkomyšlným konzumismem nebo také před rizikem pověr, aby se udržela v rámci zralých a ryzích forem. Ať se pedagogicky vysvětluje, jak je třeba lidovou zbožnost prožívat v souladu s církevní liturgií a ve spojení se svátostmi.

80. Nemá se zapomínat, že „duchovní a Bohu milá bohoslužba“ (srov. Řím 12,1) se uskutečňuje především ve všedním životě žitém v lásce skrze svobodné a velkorysé sebedarování, a to i ve chvílích zdánlivé bezmoci. Život prodchnutý neotřesitelnou nadějí, protože staví na jistotě, že Bůh je mocný a že Kristus zvítězil, je životem překypujícím Božími útěchami, jimiž jsme povoláni utěšovat ty, se kterými se setkáváme na svém putování (srov. 2 Kor 1,4).

Den Páně

81. V řádu slavení evangelia naděje je den Páně hlavním a velmi výmluvným okamžikem. V současné situaci ztěžují okolnosti možnost, aby křesťané plně žili neděli jako den setkání s Pánem. Nezdání se stává, že je redukována na víkend a na čas určený k rozptýlení. Je proto třeba rozmanité pastorační činnosti na výchovné, duchovní a společenské rovině, která by napomáhala žít její pravý smysl.

82. Opakovaně proto vybízím, abychom znovu získali hlubší smysl pro den Páně:¹³⁸ ať je posvěcován účastí na eucharistii a odpočinkem bohatým na křesťanskou radost a bratrství. Ať je slaven jako střed vši bohoslužby, neustálá předzvěst života bez konce, která oživuje naději a povzbuzuje v putování. Ať se proto nikdo nebojí hájit jej proti každému útoku a zasazovat se, aby byl v organizaci práce dodržován, aby tak mohl být dnem určeným pro člověka a k prospěchu celé společnosti. Kdyby totiž byla neděle zbavena svého původního významu a nebylo v ní mož-

---

¹³⁷ JAN PAVEL II., apoštolský list *Rosarium Virginis Mariae* (16. června 2002), 3: AAS 95 (2003), 7.

¹³⁸ Srov. *Propositio*, 14.

no dát náležitý prostor modlitbě, odpočinku, společenství a radosti, mohlo by se stát, že člověk „zůstane uzavřen v tak těsném horizontu, že mu neumožní vidět 'nebe'. Tehdy, i když bude svátečně oblečen, stane se vnitřně neschopným 'něco slavit'“. ¹³⁹ A bez dimenze svátku by naděje nenašla dům, v němž by mohla přebývat.

---

¹³⁹ JAN PAVEL II., apoštolský list *Dies Domini* (31. května 1998), 4: AAS 90 (1998), 716.

PÁTÁ KAPITOLA

Sloužit evangeliu naděje

„Znám tvoje skutky a lásku, víru, službu a trpělivost...“
(Zj 2,19)

Cesta lásky

83. Slovo, jež Duch praví církvím, obsahuje soud o jejich životě. Týká se skutků a chování: „Znám tvoje skutky...“ je úvod, který se jako lehce obměňovaný refrén objevuje v listech psaných sedmi církvím. Jsou-li jejich skutky pozitivní, jsou plodem námahy, vytrvalosti, snášení zkoušek, protivenství, chudoby, věrnosti v pronásledování, lásky, víry a služby. V tomto smyslu mohou být vnímány jako popis církve, která kromě hlásání a slavení spásy, která pochází od Pána, ji také konkrétně „žije“.

Má-li církev v Evropě sloužit evangeliu naděje, žádá se od ní, aby kráčela cestou lásky. Je to cesta, jež vede láskou toho, kdo hlásá evangelium, mnohotvárným nasazením ve službě a rozhodnutím pro velkou dušnost bez přestávek a bez hranic.

I. Služba lásky

Ve společenství a v solidaritě

84. Přijatá a darovaná láska je pro každou osobu prvotní zkušeností, z níž se rodí naděje. „Člověk nemůže žít bez lásky. Je sám sobě nepochopitelnou bytostí a jeho životu chybí smysl, nepozná-li lásku, nesetká-li se s ní, nezakusí-li ji, nepřivlastní-li si ji nějak a neprokazuje-li ji sám aktivně druhým“.¹⁴⁰

Výzva pro církve v dnešní Evropě spočívá tedy v pomoci současnému člověku, aby zakusil lásku Boha Otce a Krista v Duchu Svatém

¹⁴⁰ JAN PAVEL II., encyklika *Redemptor hominis* (4. března 1979), 10: AAS 71 (1979), 274.

prostřednictvím svědectví lásky, která má sama v sobě vnitřní evangelizující sílu.

V tom spočívá „evangelium“, radostná zvěst pro každého člověka: Bůh nás miloval jako první (srov. 1 Jan 4,10,19); Ježíš nás miloval až do krajnosti (srov. Jan 13,1). Díky daru Ducha je Boží láska nabídnuta věřícím i činí je účastnými své schopnosti milovat: v srdci žene vpřed každého učedníka a celou církev (srov. 2 Kor 5,14). Právě proto, že je láska darem Božím, stává se pro člověka příkázáním (srov. Jan 13,34).

Život v lásce se tedy stává pro každou osobu radostnou zvěstí a zviditelňuje Boží lásku, která nikoho neopustí. Konečně to znamená dát opuštěnému člověku pravé důvody, aby i nadále doufal.

85. Dát mužům i ženám možnost se setkat s láskou Boha a Krista, který je přichází hledat, je povoláním církve a „věrohodným, i když stále nepřiměřeným znamením žité lásky“.¹⁴¹ Církev jako „znamení a nástroj intimního spojení s Bohem a jednoty celého lidského pokolení“¹⁴² to do svědčuje, když osoby, rodiny a společenství intenzivně žijí evangelium lásky. Jinými slovy, naše církevní společenství jsou povolána být pravými školami společenství.

Ze své přirozenosti musí jít svědectví lásky za hranice církevního společenství, aby dospělo ke každé osobě, takže se láska ke všem lidem stane zdrojem ryzí solidarity pro celý společenský život. Slouží-li církev lásce, dává zároveň růst „kultuře solidarity“, a tak přispívá k tomu, aby znovu dala život všeobecným hodnotám lidského soužití.

V tomto ohledu je třeba znovu objevit ryzí smysl křesťanské dobrovolnické služby. Zrodila se z víry a byla jí stále živena; musí umět spojovat profesionální schopnost s ryzí láskou a pobádat ty, kdo ji vykonávají, „aby pozvedli city prosté filantropie na výši Kristovy lásky; aby znovu nabývali, každý den mezi námahami a únavou, vědomí důstojnosti každého člověka; aby objevovali potřeby osob a otevřeli – je-li to nutné – novou cestu tam, kde je naléhavější nouze; konečně aby věnovali pozornost a podporu slabším“.¹⁴³

¹⁴¹ BISKUPSKÝ SYNOD – DRUHÉ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Instrumentum laboris*, 72: *L'Osservatore Romano*, 6. srpna 1999 – příloha, str. 15.

¹⁴² II. VAT. KONCIL, věroučná konstituce o církvi *Lumen gentium*, 1.

¹⁴³ JAN PAVEL II., encyklika *Evangelium vitae* (25. března 1995), 90: AAS 87 (1995), 503.

II. Sloužit člověku ve společnosti

Vrátit naději chudým

86. Od celé církve se vyžaduje, aby vrátila naději chudým. Přijímat je a sloužit jim znamená přijímat Krista a sloužit mu (srov. Mt 25,40). Přednostní láska k chudým je nutná dimenze křesťanské existence a služby evangeliu. Milovat chudé a dosvědčovat jim, že je Bůh zvláště miluje, znamená uznávat, že osoby mají hodnotu jako takové, nezávisle na svém ekonomickém, kulturním či společenském postavení, v němž se nacházejí, a pomáhat jim zhodnotit jejich možnosti.

87. Je rovněž třeba zamyslet se nad nezaměstnaností, která je v mnoha evropských zemích závažným společenským problémem. K tomu se připojují problémy spojené s rostoucími vlnami přistěhovalců. Od církve se žádá, aby připomínala, že práce je dobrem, o něž se musí postarat celá společnost.

Když církev znovu předkládá etická měřítká, jimiž se má řídit obchod i hospodářství s úzkostlivým respektováním centrálního významu člověka, neustává v úsilí o dialog s osobami angažovanými na politické, odborové a podnikatelské úrovni.¹⁴⁴ Ten musí být zaměřen na budování Evropy chápané jako solidární společenství národů a osob spočívající v naději, společenství, jež není podřízeno výlučně zákonům trhu, nýbrž rozhodně dbá o důstojnost člověka také v ekonomických a společenských vztazích.

88. Ať je přikládán náležitý význam pastoraci nemocných. Uváží-li se, že nemoc je situací, jež klade zásadní otázky po smyslu života „ve společnosti prosperity a výkonnosti, v kultuře charakterizované modloslužbou těla, vytěsňováním utrpení a bolesti a mýtem věčného mládí“,¹⁴⁵ musí být péče o nemocné považována za prioritní. Proto ať je rozvíjena na jedné straně náležitá pastorační přítomnost na různých místech, kde se vyskytují trpící lidé, např. prostřednictvím nemocničních kaplanů, členů sdružení dobrovolné služby či církevních zdravotnických institucí; na druhé straně podpora rodinám nemocných. Bude zapotřebí být po

---

¹⁴⁴ Srov. *Propositio*, 33.

¹⁴⁵ *Tamtéž*, 35.

boku lékařskému i ošetrovatelskému personálu s přiměřenými pastoračními prostředky, aby se mu dostalo podpory v jeho náročném povolání ve službě nemocných. Zdravotničtí pracovníci totiž každý den svou činností prokazují ušlechtilou službu životu. Žádá se od nich, aby poskytovali pacientům také onu speciální duchovní podporu, která předpokládá teplo ryziho lidského styku.

89. Nakonec nesmíme zapomenout, že se někdy pozemských dober užívá nenáležitě. Protože člověk nedostal poslání obdělávat a střežit zemi s moudrostí a láskou (srov. Gen 2,15), zničil v mnoha krajích lesy a roviny, znečistil vody, učinil vzduch nedýchatelným, rozvrátil hydrogeologické a atmosférické systémy a rozsáhlé plochy půdy proměnil v poušť.

Také v tomto případě sloužit evangeliu naděje znamená novým způsobem se zasazovat o správné užívání země¹⁴⁶ a starat se o to, aby se kromě ochrany přírodního prostředí hájila kvalita života osob, a připravovalo se tak budoucím generacím prostředí více odpovídající Stvořitelovu plánu.

Podstata manželství a rodiny

90. Církev v Evropě musí v každém svém vyjádření věrně předkládat pravdu o manželství a rodině.¹⁴⁷ Palčivě v sobě pociťuje tuto potřebu, protože ví, že tento úkol ji kvalifikuje v síle evangelizačního poslání, které jí světil její Ženich a Pán a které dnes znovu vyvstává s nebovyklou naléhavostí. Nemálo kulturních, společenských a politických faktorů totiž přispívá k tomu, že vyvolávají stále zřejmější krizi rodiny. Různou měrou ohrožují pravdu a důstojnost lidské osoby a ohrožují samu ideu rodiny tím, že ji překrucují. Stále více bývá popírána hodnota nerozlučitelnosti manželství; požaduje se právní uznání faktického soužití, jež se staví na roveň právoplatným manželstvím; nechybí pokusy zprávoplatnit existenci párů, kde pohlavní rozdílnost není podstatná.

V tomto kontextu se od církve žádá, aby s novou silou hlásala to, co evangelium říká o manželství a o rodině a aby ukázala na význam a hodnotu spásanosného Božího plánu. Zvláště je nutné znovu opakovat,

---

¹⁴⁶ Srov. *tamtéž*, 36.

¹⁴⁷ Srov. *tamtéž*, 31.

že tyto instituce vycházejí z Boží vůle. Je třeba znovu objevit pravdu o rodině jako intimním společenství života a lásky¹⁴⁸ otevřeném plození nových osob; stejně tak objevit její důstojnost coby „domácí církve“ a její účast na poslání církve a na životě společnosti.

91. Podle synodních otců je třeba uznat, že mnoho rodin je ve svém každodenním životě lásky viditelnými svědky přítomnosti Ježíše, který je doprovází a podporuje darem svého Ducha. Aby se podporovalo jejich putování, bude zapotřebí prohloubit teologii a spiritualitu manželství a rodiny; rozhodně a otevřeně hlásat a ukazovat prostřednictvím účinných příkladů pravdu a krásu rodiny, založené na manželství chápaném jako stálé a životu otevřené spojení muže a ženy; rozvíjet v každém církevním společenství náležitou a organickou rodinnou pastorační péči. Zároveň bude nutné ze strany církve poskytovat mateřskou péči a pomoc těm, kteří se ocitají v obtížných situacích, jako například svobodným matkám, rozvedeným osobám či opuštěným dětem. V každém případě bude zapotřebí se starat, doprovázet a podporovat patřičný význam rodin, jednotlivých nebo sdružených v církvi i ve společnosti, a zasazovat se o to, aby ze strany jednotlivých států a samotné Evropské unie byla rozvíjena autentická a přiměřená rodinná politika.¹⁴⁹

92. Zvláštní pozornost musí být vyhrazena výchově k lásce mladých a snoubenců, a to prostřednictvím příslušných programů přípravy lidí na manželství, které by jim pomohly dospět k sňatku v čistotě. Církev se ve své výchovné práci ukáže jako starostlivá, když bude doprovázet novomanžele i po svatbě.

93. Nakonec je církve povolána vycházet s mateřskou dobrotou vstříc těm manželským situacím, v nichž snadno vymizí naděje. Zvláště „tváří v tvář tolika rozvráceným rodinám se církev cítí povolána nevyjadřovat přísný soud a zdrženlivost, ale spíše vkládat do tolika lidských dramát světlo Božího slova, doprovázené svědečtím jeho milosrdenství. V tomto duchu se pastorační práce rodin snaží ujímat také situací věřících, kteří se rozvedli a poté uzavřeli nový občanský sňatek. Ti nejsou vyloučeni ze

¹⁴⁸ Srov. II. VAT. KONCIL, pastorační konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*, 48.

¹⁴⁹ Srov. *Propositio*, 31.

společenství; jsou zváni, aby se podíleli na jeho životě a prodělali cestu růstu v duchu evangelijních požadavků. Církev, aniž by jim zamlčovala pravdu o objektivním mravním nepořádku, v němž se nacházejí, a o následcích, které z něho vyplývají pro přijímání svátostí, chce ukázat celou svou mateřskou blízkost.“¹⁵⁰

94. Je-li nutné pro službu evangeliu naděje vyhradit náležitou a přednostní pozornost rodině, je stejně nepochybné, že samy rodiny mají ve prospěch evangelia naděje též plnit svůj nenahraditelný úkol. Proto s důvěrou a láskou znovu vybízím všechny křesťanské rodiny, které žijí v Evropě: „Rodiny, staňte se tím, čím jste!“ Vy, rodiny, jste živým znázorněním Boží lásky; máte totiž „poslání střežit lásku, zjevovat ji a sdělovat jako živý projev a skutečnou účast na Boží lásce k lidem a na lásce Krista, našeho Pána, k jeho Snoubence církvi“.¹⁵¹

Vy jste „svatyní života. Jste skutečně svaté: jste místem, v němž může být život, dar Boží, přiměřeně přijímán a chráněn před nejružnějšími útoky, jimž je vystaven, a kde se může rozvíjet v souladu s požadavky opravdového lidského růstu“.¹⁵²

Vy jste základem společnosti, neboť jste prvotním místem „zlidštění“ osoby a občanského života,¹⁵³ vzorem pro navázání společenských svazků v lásce a solidaritě.

Buďte věrohodnými svědky evangelia naděje! Protože vy jste radost a naděje, „*gaudium et spes*“.¹⁵⁴

¹⁵⁰ JAN PAVEL II., *Proslov při III. světovém setkání rodin u příležitosti jejich Jubilea* (14. června 2000), 6: *Insegnamenti XXIII/2* (2000), 603.

¹⁵¹ JAN PAVEL II., apoštolská posynodální exhortace *Familiaris consortio* (22. listopadu 1981), 17: AAS 74 (1982), 99–100.

¹⁵² JAN PAVEL II., encyklika *Centesimus annus* (1. května 1991), 39: AAS 83 (1991), 842.

¹⁵³ Srov. JAN PAVEL II., apoštolská posynodální exhortace *Christifideles laici* (30. prosince 1988), 40: AAS 81 (1989), 469.

¹⁵⁴ Srov. JAN PAVEL II., *Proslov při Prvním světovém setkání rodin* (8. června 1994), 7: AAS 87 (1995), 587.

95. Stárnutí a pokles počtu obyvatelstva, jehož jsme svědky v různých evropských zemích, nemůže nebýt důvodem ke znepokojení; pokles porodnosti je totiž příznakem nevyrovnaného vztahu k vlastní budoucnosti; je to jasný projev nedostatku naděje, je znamením oné „kultury smrti“, která prostupuje dnešní společnost.¹⁵⁵

S úbytkem porodnosti je třeba připomenout jiná znamení, jež přispívají k zastínění životních hodnot a rozpoutávají proti němu jakési spiknutí. Mezi ně je nutno zařadit především rozšíření potratu, a to i za použití chemicko-farmakologických preparátů, které jej umožňují, aniž by se dotyčná žena musela uchýlit k lékaři, což potrat zbavuje jakékoliv formy společenské odpovědnosti; to je podporováno právním řádem mnoha států kontinentu, jejichž permissivní zákonodárství dovoluje zákrok, který je „hanebným zločinem“¹⁵⁶ a představuje těžké porušení mravního řádu. Nesmíme zapomínat ani na útoky páchané prostřednictvím „zároků na lidských embryích, které, ačkoliv jsou zaměřeny na cíle, jež jsou samy o sobě oprávněné, jsou nevyhnutelně spojeny se zabitím“, nebo prostřednictvím nesprávného užívání diagnostických prenatalních technik, jež nemají za cíl možnou včasnou terapii, nýbrž jsou ve službě „eugenetickému názoru nebo způsobu myšlení, které používá potrat jako prostředek selekce“.¹⁵⁷

Je také nutné se zmínit o sklonu, který zaznamenáváme v některých částech Evropy, kde se považuje za správné dovolit vědomě ukončit život vlastní nebo někoho jiného; z toho vyvěrá rozšíření maskované nebo otevřeně prováděné eutanázie; nechybějí žádosti o ni ani smutné příklady jejího uzákonění.

96. Za těchto okolností je nutné „všeobecné probuzení svědomí a společné morální úsilí, které by byly schopny uvést ve skutek mocnou kampaň za ochranu života. Novou kulturu života musíme vytvářet my všich-

¹⁵⁵ Srov. *Propositio*, 32.

¹⁵⁶ II. VAT. KONCIL, pastorační konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*, 51.

¹⁵⁷ JAN PAVEL II., encyklika *Evangelium vitae* (25 marzo 1995), 63: AAS 87 (1995), 473.

ni společnými silami.“¹⁵⁸ To je velká výzva, ke které je třeba se postavit s velkou odpovědností a s jistotou, že „budoucnost evropské civilizace závisí z velké části na rozhodné obraně a rozvíjení hodnot života, jádru jejího kulturního dědictví“;¹⁵⁹ jde totiž o to, vrátit Evropě její pravou důstojnost, aby se stala místem, kde je každé osobě přiznávána její nezcizitelná důstojnost.

Rád беру za svá tato slova synodních otců: „Synod evropských biskupů vybízí křesťanská společenství, aby se stala evangelizátory života. Povzbuzuje páry a křesťanské rodiny, aby se navzájem podporovaly ve věrnosti svému poslání Božích spolupracovníků při plození a výchově nových lidských tvorů; oceňuje každý velkodušný pokus reagovat na sobectví při předávání života, živeného falešnými modely bezpečnosti a štěstí; žádá státy a Evropskou unii, aby vedly prozíravou politiku, jež by podporovala konkrétní podmínky k bydlení, práci a rozvoji společenských služeb, napomáhajících k nalezení odpovědi na povolání k mateřství a otcovství a k zajištění toho nejcennějšího zdroje pro dnešní Evropu: zítřejších Evropanů“.¹⁶⁰

Budovat město hodné člověka

97. Činná láska nás zavazuje, abychom uspíšili příchod Království. Proto spolupracuje na rozvoji pravých hodnot, jež jsou základem civilizace hodné člověka. Jak totiž připomíná II. vatikánský koncil, „křesťané jako poutníci do nebeského města musí hledat a mít na mysli to, co je shůry; tím se však nezmenšuje, nýbrž spíše vzrůstá význam jejich úkolu: usilovat spolu se všemi lidmi o vybudování lidštějšího světa“.¹⁶¹ Očekávání nových nebes a nové země křesťany vůbec neodcizuje dějinám, ale zesiluje jejich starost o přítomnost, v níž vyrůstá novost, jež je zárodkem a podobou světa, který přijde.

Prodchnutí jistotou víry se zasazujeme o budování společnosti, jež by byla hodna člověka. I když není možné vybudovat v dějinách doko-

¹⁵⁸ *Taméž*, 95, l. c., 509.

¹⁵⁹ JAN PAVEL II., *Proslov k novému norskému velvyslanci u Svatého stolce* (25. března 1995): *Insegnamenti XVIII/1* (1995), 857.

¹⁶⁰ *Propositio*, 32.

¹⁶¹ II. VAT. KONCIL, pastorační konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*, 57.

nalý společenský řád, víme, že každé upřímné úsilí o lepší svět je doprovázeno Božím požehnáním a že každé semeno spravedlnosti a lásky zaseté v přítomném čase rozkvétá pro věčnost.

98. Při budování člověka hodné společnosti je třeba přiznat inspirační roli sociální nauce církve. Skrze ni totiž církev klade evropskému kontinentu otázku, jaká je mravní kvalita její civilizace. Odvozuje svůj původ ze setkání biblického poselství s rozumem na jedné straně a s problémy a situací týkajícími se člověka a společnosti na straně druhé. Toto učení svým souhrnem principů přispívá k položení pevných základů pro soužití stavěných na míru člověka, ve spravedlnosti, pravdě, svobodě a solidaritě; je zaměřené na obranu a podporu důstojnosti osoby, základu nejen ekonomického života, nýbrž i sociální spravedlnosti a míru, a prezentuje se jako schopné sloužit jako pilíře budoucnosti našeho kontinentu.¹⁶² Toto učení obsahuje principy, se kterými můžeme bránit mravní strukturu svobody, a uchránit tak kulturu a evropskou společnost jak od utopie totalitní „spravedlnosti bez svobody“, tak od utopie „svobody bez pravdy“, s níž se spojuje falešný pojem „tolerance“; obě dvě utopie přinašejí lidstvu omyly a hrůzy, jak to smutně dosvědčují nedávné dějiny samotné Evropy.¹⁶³

99. Sociální učení církve je pro své vnitřní spojení s důstojností osoby takové, že je mohou pochopit i ti, kteří nepatří do společenství věřících. Je tedy naléhavé šířit jeho znalost a studium a překonávat jeho neznalost, jež je rozšířena i mezi křesťany. Nově budovaná Evropa, jež potřebuje osoby vychované podle těchto hodnot a ochotné se zasazovat o společné dobro, to vyžaduje. K tomu je zapotřebí, aby křesťanští laici byli přítomni v různých odpovědných funkcích občanského, hospodářského i kulturního života, v oblasti zdravotnictví, vzdělání a politiky a aby tam působili tak, aby mohli šířit hodnoty Království.¹⁶⁴

¹⁶² Srov. *Propositio*, 28; BISKUPSKÝ SYNOD – PRVNÍ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Závěrečné prohlášení* (13. prosince 1991), 10: EV 13, 659–669.

¹⁶³ Srov. *Propositio*, 23.

¹⁶⁴ Srov. *tamtéž*, 28.

Kultura přijetí

100. Mezi výzvy, které dnes před službou evangelium naděje stojí, je třeba zařadit rostoucí jev přistěhovalectví, které se dovolává schopnosti církve přijímat každou osobu, ať patří k jakémukoliv národu. Podněcuje také celou evropskou společnost i její instituce ke hledání spravedlivého řádu a způsobu soužití respektujících všechny, ale i zákonnosti v procesu integrace.

S ohledem na nouzový stav, zaostalý vývoj a také nedostatečnou svobodu, jež bohužel dosud charakterizují různé země a jsou mezi příčinami, které nutí mnohé opustit vlastní zem, je zapotřebí odvážného nasazení ze strany všech, aby se mohl uskutečnit spravedlivější mezinárodní hospodářský řád, který by byl s to podporovat autentický rozvoj všech národů a všech zemí.

101. Jev přistěhovalectví znamená pro Evropu poskytnout prostor a formy rozumného přijetí a pohostinnosti. Vyžaduje to „univerzalistický“ názor na společné dobro: je třeba rozšířit zorný úhel, abychom obsáhli všechny požadavky celé lidské rodiny. Sám jev globalizace vyžaduje otevřenost a sdílení dober, nechce-li být kořenem vyloučení a odsunutí na okraj společnosti, ale spíše solidární účastí všech na výrobě a výměně dober.

Každý se musí zasazovat o růst zralé kultury vlídného přijetí, která si je vědoma stejné důstojnosti každé osoby a povinné solidarity se slabšími a která vyžaduje, aby každému přistěhovalci byla přiznána základní lidská práva. Je na odpovědnosti veřejných představitelů, aby vzhledem k požadavkům společného dobra vykonávali kontrolu nad přistěhovaleckými proudy. Přijetí se musí vždycky uskutečňovat při plném respektování zákonů, a proto musí být spojeno, když je to nutné, s rozhodným potíráním zneužívání.

102. Musíme se také zasazovat o to, abychom našli možné formy pravé integrace právoplatně přijatých přistěhovalců do společenské a kulturní struktury různých evropských národů. Ta nemůže ustoupit lhostejnosti vůči universálním lidským hodnotám a musí chránit kulturní bohatství každého národa. Pokojné soužití a výměna vzájemných vnitřních bohatství umožní vybudovat Evropy, která dokáže být společným domem, v němž každý může být přijat, nikdo nebude diskriminován, se

všemi se bude jednat jako se členy jedné velké rodiny a oni budou jako taková odpovědně žít.

103. Ze své strany je církev povolána, aby „pokračovala ve své činnosti a nadále vytvářela a zlepšovala své služby přijetí a svou pastorační pozornost vůči přistěhovalcům a utečencům“,¹⁶⁵ aby dosáhla toho, že bude respektována jejich důstojnost a svoboda a usnadňována jejich integrace.

Zvláště je nutno mít na paměti pastorační péči o katolické přistěhovalce a jejich integraci a respektovat jejich kulturu a původnost jejich náboženské tradice. Za tím účelem je třeba podporovat styky s církvemi, odkud přistěhovalci pochází a kde byli přijati, studovat způsoby pomoci a zajistit přítomnost náležitě formovaných kněží, zasvěcených osob a pastoračních pracovníků z jejich zemí.

Služba evangelium kromě toho vyžaduje, aby církev bránila věc utlačovaných a vyloučených, aby žádala politické představitele různých států a odpovědné představitele evropských institucí o uznání statutu uprchlíků pro ty, kteří prchají ze své země, protože je ohrožován jejich život, umožňovat návrat do vlastních zemí a vytvářet podmínky, aby byla respektována důstojnost všech přistěhovalců a hájena jejich základní práva.¹⁶⁶

III. Rozhodněme se pro lásku!

104. Výzva „žít činnou lásku“, s níž se synodní otcové obrátili na všechny křesťany evropského kontinentu,¹⁶⁷ představuje šťastnou syntézu ryzí služby evangelium naděje. Nyní ji znovu předkládám tobě, Kristova církvi, která žije v Evropě. Radosti a naděje, smutky a úzkosti dnešních Evropanů, především chudých a trpících, ať jsou také tvými radostmi a tvými nadějemi, tvými smutky a tvými úzkostmi, ať není nic

¹⁶⁵ *Tamtéž*, 34.

¹⁶⁶ Srov. KONGREGACE PRO BISKUPY, směrnice *Nemo est* (22. srpna 1969), 16: AAS 61 (1969), 621–622; CIC, kán. 294 a 518; *Kodex kánonů východních církví*, kán. 280 § 1.

¹⁶⁷ Srov. BISKUPSKÝ SYNOD – DRUHÉ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Závěrečné prohlášení*, 5: *L'Osservatore Romano*, 23. června 1999, str. 6.

ryze lidského, co by nenacházelo ohlas ve tvém srdci. Hleď na Evropu a na její putování se sympatií toho, kdo oceňuje každý kladný prvek, ale zároveň nezavírá oči nad tím, co odporuje evangelium, a to také důrazně pranýřuje.

105. Církvi v Evropě, přijímej každý den s novou svěžestí dar lásky, kterou ti tvůj Pán nabízí a ke které tě uschopňuje. Nauč se od něho obsahu a míře lásky. Buď církvi blahoslavenství, stále se připodobňující Kristu (srov. Mt 5,1–12).

Oproštěna od pout a závislostí, buď chudou a přítelkyní chudých, pohostinnou vůči každé osobě a pozornou ke každé formě staré i nové chudoby.

Neustále očišťována Otcovou dobrotou poznej v postoji Ježíše, který vždy hájil pravdu a byl zároveň milosrdným vůči hříšníkům, svrchovanou normu svého jednání. V Ježíši, při jehož narození byl zvěstován pokoj (srov. Lk 2,14), v něm, který svou smrtí zrušil každou příčinu nepřátelství (srov. Ef 2,14) a daroval pravý pokoj (srov. Jan 14,27), buď tvůrkyní míru a vybízej své syny, aby si nechali očistit srdce od všeho nepřátelství, sobectví a stranicví a podporovali každou příležitost k dialogu a vzájemného respektování.

V Ježíši, Boží spravedlnosti, nikdy nepřestaň pranýřovat jakoukoliv formu nespravedlnosti. Když budeš žít ve světě hodnoty přicházejícího Království, budeš církvi lásky a dáš svůj nezbytný přínos k tomu, aby se v Evropě vybuodovala civilizace stále více hodná člověka.

ŠESTÁ KAPITOLA

Evangelium naděje pro novou Evropu *„A uviděl jsem svaté město, nový Jeruzalém,* *jak sestupuje z nebe“* (Zj 21,2)

Boží novost v dějinách

106. Evangelium naděje, jež zaznívá v knize Zjevení, otevírá srdce pro kontemplaci novosti, kterou Bůh působí: „Potom jsem viděl nová nebesa a novou zemi – dřívější nebesa a dřívější země zmizely, ani moře už není“ (Zj 21,1). Sám Bůh ji vyhláší slovem, které vysvětluje právě vyličené vidění: „Hle – všechno tvořím nové!“ (Zj 21,5).

Boží novost – plně pochopitelná na pozadí starých věcí, slz, zármutku, nářku, trápení a smrti (srov. Zj 21,4) – spočívá v tom, že lidstvo vyjde ze stavu hříchu a jeho následků, v němž se nachází; nová nebesa, nová země a nový Jeruzalém jsou v protikladu ke starému nebi a staré zemi, k zastaralému řádu věcí a starému Jeruzalému trýzněnému svými spory a nepřátelstvími.

Pro budování lidské společnosti je vhodný obraz nového Jeruzaléma, který sestupuje „z nebe od Boha, vystrojený jako nevěsta okrášlená pro svého ženicha“ (Zj 21,2), který se vztahuje přímo na církev. Je to obraz eschatologické skutečnosti: ta jde dál než všechno, co může člověk vykonat; je to Boží dar, který se naplní v posledních časech. Ale není to utopie: tato skutečnost je již tu. Poukazuje na to sloveso v přítomném tvaru, jak je užil Bůh – „Hle – všechno tvořím nové“ (Zj 21,5) – s dalším upřesněním: „Stalo se“ (Zj 21,6). Bůh už totiž pracuje na obnově světa; Ježíšova velikonoční oběť je již Boží novostí. Dává život církvi, oživuje ji, obnovuje a proměňuje dějiny.

107. Tato novost začíná nabývat podoby především v křesťanském společenství, které je už nyní „Božím stanem mezi lidmi“ (srov. Zj 21,3), uvnitř něhož Bůh působí a obnovuje život těch, kteří se podrobí vanutí Ducha. Církev je pro svět znamením a nástrojem Království, které se realizuje především v srdcích. Odlesk též novosti se projevuje také kaž-

dou evangeliem prodchnutou formou lidského soužití. Jde o novost, která se obrací na společnost v každé chvíli dějin a na každém místě země, zvláště pak na evropskou společnost, která už po tolik staletí naslouchá evangeliu Království, které přinesl Ježíš.

I. Duchovní povolání Evropy

Evropa, šířitelka univerzálních hodnot

108. Dějiny evropského kontinentu se vyznačují oživujícím vlivem evangelia. „Pohlédneme-li na minulá staletí, nemůžeme než vzdávat díky Pánu za to, že křesťanství bylo na našem kontinentu prvotním činitelem jednoty mezi národy a kulturami a všestranného rozvoje člověka a jeho práv“.¹⁶⁸

Jistě nemůžeme pochybovat, že křesťanská víra patří zásadním a rozhodujícím způsobem k základům evropské kultury. Křesťanství totiž dalo Evropě tvářnost, neboť jí vtisklo některé základní hodnoty. Sama moderní doba, která dala světu ideál demokracie a lidských práv, čerpá v Evropě své hodnoty z křesťanského dědictví. Více než jako zeměpisné místo je Evropa kvalifikovatelná coby „převážně kulturní a historický pojem, který charakterizuje kontinent také díky jednotící síle křesťanství, které dokázalo sjednotit národy a rozmanité kultury a které je vnitřně spojeno s celou evropskou kulturou“.¹⁶⁹

Zdá se však, že dnešní Evropa v okamžiku, kdy se upevňuje a rozšiřuje její hospodářská a politická jednotu, trpí hlubokou krizí hodnot. Přestože disponuje zvýšenými prostředky, působí dojmem, že jí chybí zápal a síla, aby uskutečnila společný plán a znovu dodávala svým občanům důvody k naději.

Nová tvář Evropy

109. V procesu přeměny, kterou Evropa prožívá, je především volána k tomu, aby znovu našla svou pravou totožnost. Přestože se utvářela ja-

¹⁶⁸ JAN PAVEL II., *Homilie na závěr Druhého zvláštního shromáždění pro Evropu Biskupského synodu* (23. června 1999), 5: AAS 92 (2000), 179.

¹⁶⁹ *Propositio*, 39.

ko silně různorodá, musí budovat nový vzor jednoty v odlišnosti a jako společenství smířených národů otevřené jiným světadílům a zapojené do stávajícího procesu globalizace.

Aby poskytla svým dějinám nový odrazový můstek, musí „uznat a znovu nabýt pomoci tvořivosti a věrnosti ty základní hodnoty, k jejichž získání dalo rozhodující přínos křesťanství; můžeme to shrnout jako stvrzení transcendentní důstojnosti lidské osoby, hodnoty rozumu, svobody, demokracie, právního státu a rozlišení mezi politikou a náboženstvím“.¹⁷⁰

110. Evropská unie se rozšiřuje. Všechny národy, které sdílejí totéž základní bohatství, jsou povolány k tomu, aby se na ní dříve nebo později podílely. Je třeba si přát, aby k takovému rozšíření došlo způsobem, který bude všechny respektovat a který zhodnotí dějinné a kulturní zvláštnosti, národní totožnost a bohatství přínosu, jež mohou přijít od nových členů, ale i tak, že všichni budou zraleji plnit zásady subsidiarity a solidarity.¹⁷¹ V integračním procesu světadílu je náramně důležité brát v úvahu skutečnost, že Unie nebude opravdu soudržná, bude-li redukována na pouhé zeměpisné a ekonomické dimenze. Musí totiž naopak spočívat především ve sdílení hodnot, které je nutno vyjádřit v právu i v životě.

Rozvíjet solidaritu a podporovat mír ve světě

111. Když se řekne „Evropa“, má to znamenat „otevřenost“. Navzdory opačným zkušenostem a znamením, jež také nechyběly, to vyžadují samy její dějiny: „Evropa není ve skutečnosti uzavřená a izolovaná území; vybudovala se tak, že šla až za moře, vstříc jiným národům, kulturám a civilizacím“.¹⁷² Proto musí být otevřeným a pohostinným kontinentem a realizovat v nynější globalizaci formy nejen hospodářské, nýbrž i sociální a kulturní spolupráce.

¹⁷⁰ *Tamtéž.*

¹⁷¹ Srov. *tamtéž* 39; 28.

¹⁷² JAN PAVEL II., *Dopis kard. Miloslavu Vlkovi, předsedovi Rady evropských biskupských konferencí* (16. června 2000), 7: *Insegnamenti* XXIII/2 (2000), 628.

Na jeden požadavek musí Evropa odpovědět kladně, aby její tvář byla opravdu nová: Evropa se nesmí uzavřít do sebe. Nemůže a nesmí se přestat zajímat o zbytek světa, nýbrž musí mít plné vědomí toho, že jiné země a jiné světadíly od ní očekávají odvážné iniciativy, „aby poskytla chudším národům prostředky pro jejich rozvoj a jejich společenské uspořádání a aby budovala spravedlivější a bratrštější svět“.¹⁷³ Aby toto poslání uskutečnila náležitým způsobem, bude muset promýšlet „mezinárodní spolupráci zaměřenou na novou kulturu solidarity. Spolupráce má být semínkem míru, a proto ji nelze omezit na pomoc a podporu, doprovázenou dokonce myšlenkou na výhody, které poskytnutí zdrojů na oplátku přinese. Spolupráce musí naopak představovat konkrétní a hmatatelnou solidární snahu, díky níž se chudí stávají hlavními činiteli svého rozvoje. Musí také umožňovat co největšímu počtu lidí, aby v konkrétních ekonomických a politických podmínkách, v nichž se nacházejí, projeví svou pro člověka typickou tvořivost, na které závisí i bohatství každého státu“.¹⁷⁴

112. Evropa musí kromě toho hrát aktivní roli při podporování a uskutečňování globalizace „v“ solidaritě. Tu ji musí doprovázet a podmiňovat určitý druh „globalizace solidarity“ a s ní spojené hodnoty rovnosti, spravedlnosti a svobody v pevném přesvědčení, že trh „požaduje, aby byl přiměřeně usměrňován státem tak, aby bylo zaručeno uspokojování základních potřeb celé společnosti“.¹⁷⁵

Evropa, jak nám ji daly dějiny, viděla především v posledním století prosazení totalitních ideologií a vyhrocených nacionalismů, které zatemnily naději lidí i národů světadílu a živily konflikty uvnitř národů i mezi národy samými až k nesmírné tragédii dvou světových válek.¹⁷⁶ Také nedávné etnické boje, jež znovu potřísnily krví evropský kontinent, všem ukázaly, jak je mír křehký, jak velmi potřebuje skutečné nasazení všech a že může být zaručen pouze tím, že se otevře novým perspektivám výměny, odpuštění a smíření mezi osobami a národy.

¹⁷³ *Tamtéž.*

¹⁷⁴ JAN PAVEL II., *Poselství ke Světovému dni míru 2000* (8. prosince 1999), 17: AAS 92 (2000), 367–368.

¹⁷⁵ JAN PAVEL II., encyklika *Centesimus annus* (1. května 1991), 35: AAS 83 (1991), 837.

¹⁷⁶ Srov. *Propositio*, 39.

Evropa se musí tvářit v tvář tomuto stavu věcí neúnavně zasazovat o budování míru v rámci svých hranic i v celém světě. V tomto ohledu je třeba uchovat v paměti, že „na jedné straně musí být národní odlišnosti udržovány a pěstovány jako základ evropské solidarity a na druhé straně že sama národní totožnost se nemůže uskutečnit jinak než v otevřenosti k jiným národům a v solidaritě s nimi“.¹⁷⁷

II. Budování Evropy

Úloha evropských institucí

113. Na cestě vytváření nové podoby kontinentu je z mnoha aspektů rozhodující úloha mezinárodních institucí spojených s evropským územím a na něm působících, které přispěly k vytyčení historického běhu událostí, aniž by se zapojovaly do operací vojenského rázu. V tomto ohledu chci zmínit především Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, která pracuje na udržení míru a stability mimo jiné ochranou a podporováním lidských práv a základních svobod, ale i hospodářské spolupráce a ochrany životního prostředí.

Existuje též Evropská rada, jejímiž členy jsou státy, které podepsaly Evropskou konvenci na ochranu základních lidských práv z roku 1950 a Sociální chartu z roku 1961. K ní je přidružen Evropský soud pro lidská práva. Tyto dvě instituce směřují prostřednictvím politické, sociální, právní a kulturní spolupráce, jakož o rozvíjení lidských práv a demokracie, k vybudování Evropy svobody a solidarity. Evropská unie pak se svým parlamentem, radou ministrů a komisí je vzorem integrace, která se zdokonaluje s výhledem, že se jednoho dne přijme společná základní charta. Tento organismus má za cíl uskutečňovat větší politickou, ekonomickou i měnovou jednotu mezi členskými státy, jak mezi těmi nyní, tak mezi těmi, které do ní teprve vstoupí. V jejich rozmani-

¹⁷⁷ BISKUPSKÝ SYNOD – DRUHÉ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Instrumentum laboris*, 85: *L'Osservatore Romano*, 6. srpna 1999 – příloha, str. 17; srov. *Propositio*, 39.

tosti a díky specifické totožnosti každé z nich podporují zmíněné instituce jednotu kontinentu a, hlouběji chápáno, slouží člověku.¹⁷⁸

114. Spolu se synodními otci žádám evropské instituce a jednotlivé evropské státy,¹⁷⁹ aby uznaly, že dobrý společenský řád musí být zakotven v autentických mravních a občanských hodnotách co možná nejvíce sdílených občany, a poznamenávám, že tyto hodnoty jsou na prvním místě dědictvím různých společenských útvarů. Je důležité, aby instituce a jednotlivé státy uznaly, že mezi těmito sociálními útvary jsou také církve, církevní společnosti a jiné náboženské organizace. A to tím spíše, jestliže existují už od doby před založením evropských národů; nelze je redukovat na pouhé soukromé spolky, nýbrž působí svou specifickou institucionální vahou, která zasluhuje, aby byla vážně brána v úvahu. Při plnění svých úkolů musí různé státní a evropské instituce jednat s vědomím, že jejich právní řády budou plně respektovat demokracii tehdy, když budou umožňovat formy „zdravé spolupráce“¹⁸⁰ s církvemi a náboženskými organizacemi.

Ve světle toho, co bylo právě zdůrazněno, se chci ještě jednou obrátit k tvůrcům budoucí evropské ústavy, aby v ní byl uveden odkaz na náboženské a zvláště křesťanské dědictví Evropy. Při plném respektování laického rázu institucí si především přeji, aby byly uznány tři doplňky: právo církví a náboženských společností svobodně se organizovat v souladu s vlastními stanovami a vlastním přesvědčením; respektování specifické identity náboženských vyznání a podpora strukturovaného dialogu mezi Evropskou unií a náboženskými vyznáními; respektování právního statutu, z něhož se církve a náboženské instituce už nyní těší díky zákonodárství členských států Unie.¹⁸¹

115. Veřejně známým cílem evropských institucí je ochrana práv lidské osoby. Při plnění tohoto úkolu přispívají tyto instituce k budování

¹⁷⁸ Srov. JAN PAVEL II., *Proslov ke kanceláři předsedy Evropského parlamentu* (5. dubna 1979): *Insegnamenti*, II/1 (1979), 796–799.

¹⁷⁹ Srov. *Propositio*, 37.

¹⁸⁰ Srov. II. VAT. KONCIL, pastorační konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*, 76.

¹⁸¹ Srov. JAN PAVEL II., *Proslov k diplomatickému sboru* (13. ledna 2003), 5: *L'Osservatore Romano*, 13.–14. ledna 2003, str. 6.

Evropy hodnot a práva. Synodní otcové se obrátili na odpovědné evropské představitele slovy: „Pozvedněte hlas, když jsou porušována lidská práva jednotlivců, menšin a národů, počínající právem na svobodu vyznání; vyhradzujte větší pozornost všemu, co se týká lidského života, od jeho početí až po přirozenou smrt, i co se týká rodiny založené na manželství: na těchto základech spočívá společný evropský dům; (...) se spravedlností, rovností a s velkým smyslem pro solidaritu přistupujte k problému stále rostoucího fenoménu přistěhovalectví a učíte z něj nový zdroj pro evropskou budoucnost; vynaložte všechno úsilí na to, aby byla mladým zaručena opravdu lidská budoucnost s prací, kulturou a výchovou k mravním a duchovním hodnotám“.¹⁸²

Církev pro novou Evropu

116. Evropa potřebuje náboženský rozměr. Aby byla „nová“ ve smyslu toho, co je řečeno o „novém městě“ v Apokalypse (srov. Zj 21,2), musí se nechat proniknout Božím působením. Naděje na budování spravedlivějšího světa, který je více hoden člověka, se totiž nemůže obejít bez vědomí, že lidské úsilí není k ničemu, není-li doprovázeno Boží podporou, protože „nestaví-li dům Hospodin, marně se namáhají stavitelé“ (Ž 127,1). Aby mohla být Evropa vybudována na pevných základech, je nutné se dovolávat autentických hodnot, které mají svůj základ v univerzálním mravním zákoně, vepsaném do srdce každého člověka. „Nejen že se křesťané mohou spojit se všemi lidmi dobré vůle, aby pracovali na budování tohoto velkého plánu, nýbrž jsou vybízeni, aby se stali jeho duší a ukázali pravý smysl organizování pozemské společnosti“.¹⁸³

Jedna a všeobecná církev, i když přítomna v mnoha místních církvích, může poskytnout jedinečný přínos k budování světu otevřené Evropy. Od katolické církve totiž pochází model bytostné jednoty v odlišnosti kulturních výrazů, povědomí příslušnosti k univerzálnímu společ-

¹⁸² BISKUPSKÝ SYNOD – DRUHÉ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Závěrečné prohlášení*, 6: *L'Osservatore Romano*, 23. června 1999, str. 5.

¹⁸³ JAN PAVEL II., *Dopis kard. Miloslavu Vlkovi, předsedovi Rady evropských biskupských konferencí* (16. června 2000), 4: *Insegnamenti XXIII/2* (2000), 626.

čenství, které má kořeny v místních komunitách, ale neomezuje se na ně, a smysl pro to, co sjednocuje přese všechno to, co odlišuje.¹⁸⁴

117. Ve vztazích s veřejnou mocí nepožaduje církev návrat k formám konfesionálního státu. Zároveň s politováním odsuzuje každý druh ideologického laicismu nebo nepřátelské rozdělení mezi občanskými institucemi a náboženskými vyznáními.

Ze své strany je katolická církev ve snaze o zdravou spolupráci mezi církevním společenstvím a politickou strukturou přesvědčena, že může dát zvláštní přínos ke sjednocení, neboť může evropským institucím poskytnout, v souladu se svou tradicí a ve shodě se směrnicemi svého sociálního učení, přínos věřících komunit, které se snaží plnit závazek polidštění společnosti na základě evangelia, které žijí ve znamení naděje. Z tohoto hlediska je nutná přítomnost náležitě formovaných a kompetentních křesťanů v různých úřadech a evropských institucích, aby přispívali k respektování správných demokratických dynamismů a skrze vzájemné porovnání návrhů k vytyčení evropského soužití stále více respektujícího každého muže a každou ženu, a proto shodného se všeobecným dobrem.

118. Evropa, jež se buduje jako „unie“, pobádá také křesťany k jednotě, aby byli pravými svědky naděje. Je třeba pokračovat a rozvíjet v tomto rámci onu výměnu darů, jež se v tomto posledním desetiletí významně projevovala. Když k ní dochází mezi komunitami s různými dějinami a tradicemi, vede to k tomu, že se upevňují trvalejší pouta mezi církvemi a různými státy a že se vzájemně obohacují skrze setkání, vzájemné porovnávání a pomoc. Zvláště má být hodnocen přínos kulturní a duchovní tradice východních katolických církví.¹⁸⁵

Důležitou úlohu při růstu této jednoty mohou hrát kontinentální organismy církevního společenství, jež čekají na další zapojení.¹⁸⁶ Mezi nimi je třeba vyhradit významné místo Radě evropských biskupských konferencí (CCEE), jejímž posláním na úrovni celého kontinentu je „starat se o podporování stále intenzivnějšího společenství mezi diecé-

¹⁸⁴ Srov. BISKUPSKÝ SYNOD – PRVNÍ ZVLÁŠTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ PRO EVROPU, *Závěrečné prohlášení*, 10: EV 13, 669.

¹⁸⁵ Srov. *Propositio*, 22.

¹⁸⁶ Srov. *tamtéž*.

zemi a národními biskupskými konferencemi, o růst ekumenické spolupráce mezi křesťany a o překonání překážek, jež ohrožují budoucnost míru a pokroku národů, o posílení skutečné a láskyplné kolegiality a o hierarchické 'communio'".¹⁸⁷ S ní je také třeba ocenit službu Komise episkopátů evropského společenství (CECE), jež sleduje proces upevnění a rozšíření Evropské unie, napomáhá vzájemné informaci a koordinuje pastorační iniciativy zahrnutých evropských církví.

119. Upevnění Unie v lůně evropského kontinentu podněcuje křesťany, aby spolupracovali na procesu integrace a smíření skrze teologický, duchovní, etický a společenský dialog.¹⁸⁸ Což snad můžeme „v Evropě na cestě k politické jednotě připustit, aby Kristova církev byla jednou z příčin rozpolčení a nesvárů? Což by to nebylo jedno z největších pohoršení naší doby?“¹⁸⁹

Z evangelia pramení nová síla pro Evropu

120. Evropa musí učinit kvalitativní skok a uvědomit si své duchovní dědictví. Tento podnět jí může dodat jen obnovené naslouchání Kristovu evangeliu. Je věcí všech křesťanů, aby se zasazovali o nasycení tohoto hladu a žízně po životě.

Proto „cítí církev povinnost znovu mocně hlásat poselství naděje, které jí Bůh svěřil“ a opakuje Evropě: „Hospodin, tvůj Bůh, je uprostřed tebe!“ (Sof 3,17). Její výzva k naději se nezakládá na utopistické ideologii; je to nadčasové poselství spásy hlásané Kristem (srov. Mk 1,15). S autoritou, kterou jí dává její Pán, opakuje církev dnešní Evropě: Evrope třetího tisíciletí, „nechť tvé ruce neochabnou!“ (Sof 3,16); nepropadej malomyslnosti, nevzdávej se způsobům myšlení a života, jež nemají budoucnost, protože se neopírají o pevnou jistotu Božího slova!“¹⁹⁰

¹⁸⁷ JAN PAVEL II., *Proslov k předsedům evropských biskupských konferencí* (16. dubna 1993), 5: AAS 86 (1994), 229.

¹⁸⁸ Srov. *Propositio*, 39d.

¹⁸⁹ JAN PAVEL II., *Homilie během ekumenické bohoslužby u příležitosti Zvláštního shromáždění pro Evropu Biskupského synodu* (7. prosince 1991), 6: *Insegnamenti* XIV/2 (1991), 1330.

¹⁹⁰ JAN PAVEL II., *Homilie při zahájení Druhého zvláštního shromáždění pro Evropu Biskupského synodu* (1. června 1999), 3: AAS 92 (2000), 174–175.

Znovu se vracím k této výzvě k naději a opakuji ti, Evropo, tobě, která stojíš na počátku třetího tisíciletí: Vrať se sama k sobě. Buď sama sebou! Znovu objev svůj původ! Oživ své kořeny!“¹⁹¹ V průběhu staletí jsi přijala poklad křesťanské víry. Ta je základem tvého společenského života na principech převzatých z evangelia a její stopy je možno vidět v umění, v literatuře, v myšlení a v kultuře národů. Avšak toto dědictví nepatří jen minulosti; je plánem pro budoucnost, který je třeba předávat budoucím generacím, protože je to základ života osob a národů, které společně daly evropskému kontinentu jeho tvářnost.

121. Neboj se! Evangelium není proti tobě. Potvrzuje to zjištění, že křesťanská inspirace může přeměnit politické, kulturní i ekonomické seskupení v soužití, v němž se všichni Evropané cítí jako doma a tvoří rodinu národů, kterou se jiné regiony světa mohou s užitkem inspirovat.

Důvěřuj! V evangeliu, jímž je Ježíš, najdeš pevnou a trvalou naději, po které toužíš. Je to naděje založená na Kristově vítězství nad hříchem a smrtí. Chtěl toto vítězství pro tvou spásu a pro tvou radost.

Buď si jista, že evangelium naděje nezklame! V pohnutých životních osudech tvých minulých i současných dějin je světlem, které osvětluje tvou cestu a dává jí směr; je mocí, která tě posiluje ve zkouškách; je proctvím o novém světě; je znamením nového počátku; je výzvou všem, věřícím i nevěřícím, aby se vydávali na stále nové cesty, které ústí do „Evropy ducha“, aby z ní vytvořili pravý „společný dům“, kde je radost žít.

¹⁹¹ *Proslov k evropským autoritám a k předsedům evropských biskupských konferencí* (9. listopadu 1982), 4: AAS 75 (1982), 330.

ZÁVĚR

Odevzdání se Marii

„Na nebi se objevilo veliké znamení: žena oděná sluncem“
(Zj 12,1)

Žena, drak a dítě

122. Celé dějiny církve jsou doprovázeny „znameními“, jež stojí před očima všech, ale vyžadují, aby byly vyloženy. Mezi ně klade kniha Zjevení „velkolepé znamení“, které se objevilo na nebi a které vypráví o boji ženy s drakem.

Žena oděná sluncem, jež je v mukách před porodem (srov. Zj 12,1–2), může být chápána jako Izrael, který rodí Mesiáše, „toho, který má vládnout všem národům železným prutem“ (Zj 12,5; srov. Ž 2,9). Ale je to také církev, lid Nové smlouvy, vydaný napospas pronásledování a přesto chráněný Bohem. Drak je „starý had, nazývaný d'ábel a satan, svůdce celé země“ (Zj 12,9). Boj je nerovný: zdá se, že drak má převahu, taková je jeho zpupnost vůči bezbranné a trpící ženě. Ve skutečnosti je vítězem syn, kterého žena porodila. V tomto boji je jedno jisté: drak už byl poražen, „byl svržen na zem a jeho andělé byli svrženi s ním“ (Zj 12,9). Přemohl jej svou smrtí a zmrtvýchvstáním Kristus, Bůh, který se stal člověkem, a mučedníci skrze „Beránkovou krev a slovem svého svědectví“ (Zj 12,11). A i když drak bude pokračovat ve svém odporu, není se čeho bát, protože už došlo k jeho porážce.

123. Tato jistota naplňuje církev na její pouti, když v ženě a draku znovu pročítá své vlastní dějiny. Žena, která rodí chlapce, nám připomíná Pannu Marii, především ve chvíli, kdy byla probodena bolestí u paty kříže, jak znovu rodí Syna jako vítěze nad knížetem tohoto světa. Je svěřena Janovi a on pak je svěřen jí (srov. Jan 19,26–27), a tak se Maria stává matkou církve. Díky poutu, které spojuje Marii s církví a církev s Marií, se lépe objasňuje tajemství ženy: „Maria totiž, přítomná v církvi jako matka Vykupitele, má mateřskou účast na 'usilovném boji proti mocnostem temnot', který se odehrává v celých lidských dějinách. A pro toto církevní ztotožnění s „ženou oděnou sluncem“ (Zj 12,1) lze

říci, že „církev už došla v blahoslavené Panně k dokonalosti bez poskvrny a vrásky“.¹⁹²

124. Celá církev tedy hledí k Marii. Díky velmi četným mariánským svatyním rozestým ve všech národech světadílu je úcta k Marii v evropských národech velmi živá a rozšířená.

Církvi v Evropě, i nadále kontempluj Marii a poznej, že je „mateřsky přítomna a plně účastna v mnohonásobných a těžkých problémech, kterých je dnes plný život jednotlivců, rodin a národů. Spatřuj v ní pomocníci křesťanského lidu v nepřetržitém boji mezi dobrem a zlem, aby 'nepadl', nebo když padne, aby opět 'povstal'“.¹⁹³

Modlitba k Marii, Matce naděje

125. V tomto rozjímání živeném čistou láskou se nám Maria jeví jako obraz církve, která žije nadějí a rozpoznává spásné a milosrdné dílo Boží, v jehož světle čte vlastní cestu a celé dějiny. Maria nám pomáhá i dnes pochopit dění okolo nás ve vztahu k jejímu Synu Ježíši. Maria je novým stvořením utvořeným Duchem Svatým a dává v nás růst ctnosti naděje.

K ní, k Matce naděje a útěchy, se s důvěrou obraťme se svou modlitbou: svěřme jí budoucnost církve v Evropě a všechny ženy a muže tohoto kontinentu:

Maria, Matko naděje,
kráčeš s námi!
Nauč nás hlásat živého Boha,
pomáhej nám vydávat svědectví Ježíšovi, jedinému Spasiteli,
učíš nás ochotnými sloužit bližnímu,
přijímat potřebné,
zasazovat se o spravedlnost,
s nadšením budovat spravedlivější svět;
přimlouvej se za nás, kteří pracujeme v dějinách
s jistotou, že se naplní Otcův plán;
Jitřenko nového světa,

¹⁹² JAN PAVEL II., encyklika *Redemptoris Mater* (25. března 1987), 47: AAS 79 (1987), 426.

¹⁹³ *Tamtéž*, 52: l. c., 432; srov. *Propositio*, 40.

ukaž, že jsi Matkou naděje, a bdi nad námi;
 bdi nad církví v Evropě:
 aby skrze ni zářilo evangelium;
 aby byla autentickým místem společenství;
 aby bylo živé její poslání hlásat a slavit evangelium naděje
 a sloužit mu pro mír a radost všech.
 Královno míru, chraň lidstvo třetího tisíciletí!
 Bdi nad všemi křesťany:
 ať pokračují s důvěrou na cestě jednoty
 jako kvas pro svornost kontinentu.
 Bdi nad mladými, nadějí budoucnosti:
 kéž velkodušně odpovídají na Ježíšovo volání.
 Bdi nad odpovědnými představiteli národů:
 ať se angažují v budování společného příbytku,
 v němž bude respektována důstojnost a právo každého.
 Maria, dej nám Ježíše!
 Dej, abychom ho následovali a milovali!
 On je nadějí církve Evropy a lidstva.
 On žije s námi, mezi námi, ve své církvi.
 S tebou říkáme:
 „Přijď, Pane Ježíši!“ (Zj 22,20)
 Kéž naděje na slávu, kterou vлил do našich srdcí,
 přináší plody spravedlnosti a pokoje !

*Dáno v Římě u sv. Petra, 28. června, v předvečer slavnosti svatých
 apoštolů Petra a Pavla roku 2003, v 25. roce pontifikátu*

Obsah

ÚVOD	2
PRVNÍ KAPITOLA <i>Ježíš Kristus je naše naděje</i>	6
DRUHÁ KAPITOLA <i>Evangelium naděje svěřené církvi nového tisíciletí</i>	19
TŘETÍ KAPITOLA <i>Hlásat evangelium naděje</i>	31
ČTVRTÁ KAPITOLA <i>Slavit evangelium naděje</i>	45
PÁTÁ KAPITOLA <i>Sloužit evangeliu naděje</i>	54
ŠESTÁ KAPITOLA <i>Evangelium naděje pro novou Evropu</i>	66
ZÁVĚR <i>Odevzdání se Marii</i>	76

Seznam dokumentů vydaných v této ediční řadě:

1. Poselství Jana Pavla II. k oslavě Světového dne míru 1. ledna 1994 (1993)
2. Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k oslavě 2. světového dne nemocných (1993)
3. Poselství papeže Jana Pavla II. k postní době 1994 (1993)
4. Poselství Svatého otce mladým celého světa u příležitosti IX. a X. světového dne mládeže 1994–1995 (1994)
5. Poselství Papeže Jana Pavla II. k XXXI. světovému dni modliteb za povolání (1994)
6. List Svatého otce Jana Pavla II. kněžím k Zelenému čtvrtku 1994 (1994)
7. Poselství papeže Jana Pavla II. k XXVIII. světovému dni sdělovacích prostředků 15.5.1994 (1994)
8. Dopis papeže Jana Pavla II. rodinám (1994)
9. Poselství papeže Jana Pavla II. ke Světovému dni uprchlíků 1994–1995 (1994)
10. Poselství Jana Pavla II. k oslavě Světového dne míru 1. ledna 1995 (1994)
11. Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k oslavě 3. světového dne nemocných 11. 2. 1995 (1995)
12. List papeže dětem u příležitosti roku rodiny (1995)
13. Poselství papeže Jana Pavla II. k postní době 1995 (1995)
14. List Svatého otce Jana Pavla II. kněžím k Zelenému čtvrtku 1995 (1995)
15. Poselství papeže Jana Pavla II. k XXXII. světovému dni modliteb za povolání (1995)
16. Poselství papeže Jana Pavla II. k XXIX. světovému dni sdělovacích prostředků 28.5.1995 (1995)
17. Poselství papeže Jana Pavla II. k oslavě Světového dne míru 1. ledna 1996 (1995)
18. Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k oslavě 4. světového dne nemocných 11. 2. 1996 (1996)
19. Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k postní době 1996 (1996)
20. Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k Světovému dni uprchlíků 1996 (1996)

21. Poselství Svatého otce mladým celého světa u příležitosti XI. světového dne mládeže 1996 (1996)
22. List Svatého otce Jana Pavla II. kněžím k Zelenému čtvrtku 1996 v jubilejním roce jeho kněžského svěcení (1996)
23. Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k XXXIII. světovému dni modliteb za povolání 28. 4. 1996 (1996)
24. Poselství papeže Jana Pavla II. k oslavě Světového dne míru 1. ledna 1997 (1996)
25. Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k přípravě na 5. světový den nemocných 11. 2. 1997 (1996)
26. Poselství papeže Jana Pavla II. k postní době 1997 (1996)
27. Poselství papeže Jana Pavla II. k Světovému dni uprchlíků 1997 (1997)
28. List Svatého otce Jana Pavla II. kněžím k Zelenému čtvrtku 1997 (1997)
30. Poselství papeže Jana Pavla II. k XXXI. světovému dni sdělovacích prostředků 11. 5. 1997 (1997)
31. Poselství papeže Jana Pavla II. k oslavě Světového dne míru 1. ledna 1998 (1997)
32. Poselství papeže Jana Pavla II. k 6. světovému dni nemocných, Loreto 11. 2. 1998 (1998)
33. Poselství papeže Jana Pavla II. k postní době 1998 (1998)
34. Poselství papeže Jana Pavla II. k Světovému dni uprchlíků 1998 (1998)
35. List Svatého otce Jana Pavla II. kněžím k Zelenému čtvrtku 1998 (1998)
36. Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k XXXV. světovému dni modliteb za povolání 3. 5. 1998 (1998)
37. Poselství Svatého otce Jana Pavla II. k XXXII. světovému dni sdělovacích prostředků 24. 5. 1998 (1998)
38. Poselství papeže Jana Pavla II. k oslavě Světového dne míru 1999 (1998)
39. Poselství papeže Jana Pavla II. k přípravě 7. světového dne nemocných 11. 2. 1999 (1999)
40. Poselství papeže Jana Pavla II. k postní době (1999)
41. Poselství papeže Jana Pavla II. k Světovému dni uprchlíků 1999 (1999)
42. Poselství Svatého otce Jana Pavla II. ke XXXVI. světovému dni modliteb za povolání 25. 4. 1999 (1999)
43. List Svatého otce Jana Pavla II. kněžím k Zelenému čtvrtku 1999 (1999)
44. Poselství papeže Jana Pavla II. k XXXIII. světovému dni sdělovacích prostředků 16. 5. 1999 (1999)
45. *Incarnationis mysterium* Bula k vyhlášení Velkého jubilea roku 2000 (1999)
46. List papeže Jana Pavla II. umělcům (1999)
47. List papeže Jana Pavla II. starým lidem (1999)
48. Poselství papeže Jana Pavla II. k oslavě Světového dne míru 2000 (1999)
49. Poselství papeže Jana Pavla II. k 8. světovému dni nemocných (1999)
50. Poselství papeže Jana Pavla II. k postní době (2000)
51. Poselství papeže Jana Pavla II. o putování na místa spjatá s dějinami spásy (2000)
52. Poselství papeže Jana Pavla II. k Světovému dni uprchlíků 2000 (2000)
53. List Svatého otce Jana Pavla II. kněžím k Zelenému čtvrtku 2000 (2000)
54. Poselství papeže Jana Pavla II. ke XXXVII. světovému dni modliteb za povolání 14. 5. 2000 (2000)
55. Poselství papeže Jana Pavla II. k XXXIV. světovému dni sdělovacích prostředků 4. 6. 2000 (2000)
56. Poselství papeže Jana Pavla II. k oslavě Světového dne míru 1. 1. 2001 (2000)
57. Poselství papeže Jana Pavla II. ke Světovému dni nemocných 11. 2. 2001 (2001)
58. Apoštolský list Jana Pavla II. daný motu proprio k prohlášení svaté Brigity Švédské, svaté Kateřiny Sienské a svaté Terezie Benedikty od Kříže za spolupatronky Evropy (2001)
59. Poselství papeže Jana Pavla II. k postní době 2001 (2001)
60. *Novo millennio ineunte* – apoštolský list papeže Jana Pavla II. na závěr jubilejního roku 2000 (2001)
61. List papeže Jana Pavla II. kněžím k Zelenému čtvrtku 2001 (2001)
62. Poselství papeže Jana Pavla II. k XXXVIII. světovému dni modliteb za povolání 6. 5. 2001 (2001)

63. Poselství papeže Jana Pavla II. k XXXV. světovému dni sdělovacích prostředků 27. 5. 2001 (2001)
64. Poselství Papeže Jana Pavla II. k XXII. světovému dni cestovního ruchu 27. 9. 2001 (2001)
65. Poselství papeže Jana Pavla II. k oslavě Světového dne míru 1. 1. 2002 (2001)
66. Poselství papeže Jana Pavla II. ke Světovému dni nemocných 11. 2. 2002 (2002)
67. Poselství papeže Jana Pavla II. k postní době 2002 (2002)
68. Poselství papeže Jana Pavla II. k XXVIII. světovému dni uprchlíků 2002 (2002)
69. Poselství papeže Jana Pavla II. k XXXIX. světovému dni modliteb za povolání 21. dubna 2002 (2002)
70. Poselství papeže Jana Pavla II. k XXXVI. světovému dni sdělovacích prostředků 12. května 2002 (2002)
71. List papeže Jana Pavla II. kněžím k Zelenému čtvrtku 2002 (2002)
72. Poselství Papeže Jana Pavla II. k XXIII. světovému dni cestovního ruchu 2002 (2002)
73. *Misericordia Dei*, apoštolský list o některých aspektech slavení svátosti smíření (2002)
74. *Rosarium Virginis Mariae*, apoštolský list o modlitbě svatého růžence (2002)
75. Poselství papeže Jana Pavla II. k oslavě Světového dne míru 1. 1. 2003 (2002)
76. Poselství papeže Jana Pavla II. u příležitosti LXXXIX. světového dne uprchlíků 2003 (2003)
77. Poselství papeže Jana Pavla II. k postní době 2003 (2003)
78. Poselství papeže Jana Pavla II. k XI. světovému dni nemocných 2003 (2003)
79. Poselství papeže Jana Pavla II. ke dni Mládeže v diecézích na květnou neděli 13. dubna 2003 (2003)
80. Poselství papeže Jana Pavla II. k XI. světovému dni modliteb za povolání (2003)
81. Poselství papeže Jana Pavla II. ke XXXVII. světovému dni sdělovacích prostředků (2003)
82. Posynodální apoštolská exhortace *Ecclesia in Europa* (2003)